

Kulturminner i Røyrvik

Kulturminneplan

1. Derga - Dearka
2. Gjersvika
3. Gudfjelløya - Tjåehkere
4. Hudningsvatnet - Hutnegejaevrie
5. Jetnamsklumpen - Jitnemensnuhkie
6. Joma - Jåavma
7. Limingen - Lyjmede
8. Mykkelvika
9. Namsvatnet - Nååmesjenjaevrie
10. Norddalsvika - Johkegasken-loekte
11. Nyvika
12. Nyvikmoen
13. Orvatnet - Ovrejaevrie
14. Rørvik - Raarvikhe
15. Serinatangen - Sirjennjuana
16. Stallvika
17. Steinfjellet - Støerrebaertie
18. Tunnsjøen - Dåtnejaevrie
19. Tunnsjørørvika
20. Vektaren - Vuaktere
21. Vekterlia

Kart over Rørvik kommune. Kilde: Statens kartverk

INNHold

Innhold	3
Del 1. innledning	5
Hva er et kulturminne?.....	5
Kulturminnevern – roller og ansvarsfordeling	5
Sentrale begrep	9
Del 2 Kulturminneplan i Røyrvik.....	12
Mål med planen og kulturvernarbeidet i Røyrvik	12
Utfordringer ved bevaring av kulturminnene i Røyrvik	12
Strategi og avgrensing.....	12
Sammenheng med kommuneplanen	13
Metode og utvalgskriterier	13
Kompetanseheving som del av prosjektet.....	14
Planprosessen	14
Del 3 Røyrviks historie - spor og avtrykk.....	17
Den eldste tiden.....	17
Sanking, jakt, fangst og fiske	19
Bondebosetting og landbruk.....	20
Samiske boplasser og reindrift	21
Religiøst liv	24
Gruvedrift	27
Vassdragsregulering	29
Krigen	30
Samferdsel og offentlig virksomhet.....	31
Frivillighet, lag og foreningsliv	34
Turisme, fritid og rekreasjon	36
Del 4. Planforslaget: Verdifulle kulturminner – vernestrategi.....	38
Prioriterte kulturlandskap, kulturmiljø og kulturminner - utvalg og begrunnelse	38
Forslag til bestemmelser til kommuneplanen	42
Konsekvenser av planforslaget	44
Handlingsprogram	45
Vedlegg 1 – Tilskuddsordinger for kulturlandskap og -minner	47
Vedlegg 2 – Litteratur og kilder	50

DEL 1. INNLEDNING

HVA ER ET KULTURMINNE?

Kulturminner er spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø. Kulturminner omfatter alt fra en enkelt bygning til naturformasjoner og kulturmiljøer, fra gravhauger, hager og stavkirker til stasjonsbygninger, båter og fabrikker.

Kulturminnene kan være fra tidligere tider eller fra vår egen samtid. Til sammen kan de fortelle oss mye om hvordan mennesker har levd til ulike tider.

Mange kulturminner er uerstattelige fordi de er verdifulle kilder til kunnskap om fortida. Kulturminner er viktige supplement til muntlige fortellinger om fortida og til skriftlig materiale. Det finnes lite skriftlig materiale om samisk kultur. Det er med på å gjøre de samiske kulturminnene ekstra viktige å ta vare på for å forstå fortidas kultur og levesett. Tilsvarende er for kulturene langt tilbake i tid som steinalder, bronsealder og jernalder. Vi kan også si at kulturminner knyttet til vanlige menneskers virke er viktige å bevare av samme grunn. Eldre litteratur er ofte fra embetsmannskulturen, eller er knyttet til offentlige register som folketellinger og kirkebøker. De fysiske kulturminnene bidrar til en større bredde i kunnskapen om fortida.

I tillegg til bruksverdien og kunnskapsverdien, har kulturminner også en opplevelsesverdi. Kulturminner kan skape undring, nysgjerrighet eller refleksjon, og gi følelse av tilknytning eller avstand. De er videre egnet til å gi oss perspektiv i opplevelsen av vår egen samtid.

Kulturminner er en ressurs for samfunnet. De skaper tilhørighet og lokal identitet og benyttes i næringsutvikling og verdiskaping. Mange kulturminner har en viktig bruksverdi og bør tas vare på og brukes enten i samme form som tidligere eller tilpasses ny bruk.

I Røyrvik kommune er det en rik kulturarv. Kulturminnene forteller om bosetting i området allerede fra Steinalderen, om en utbredt fangstkultur og mye bruk av fjell og utmark. Kulturminnene viser oss hvordan reindrifta har utviklet seg og hvordan fjellbøndene opparbeidet seg gårder og utviklet jordbruket. Kulturminner forteller om vassdragsregulering, gruvedrift, friluftsliv og foreningsliv.

Denne kulturminneplanen vil gi et inntrykk av hvilke viktige kulturminner som finnes i Røyrvik. Ved å bevare et utvalg av disse er det lettere å holde liv i fortellingene som knytter seg til kulturminnene og holde historien levende. Gjennom denne planen plukker vi ut kulturminner som er viktige lokalt i Røyrvik. Dette er kommunens kulturminner som kommunen og dens innbyggere må forvalte og ta vare på.

KULTURMINNEVERN – ROLLER OG ANSVARSFORDELING

Det er mange aktører innenfor kulturminnevernet i Norge. Kulturminner regnes som miljøverdier, sorterer under Klima- og miljødepartementet, og ansvaret for disse ligger til alle ledd i forvaltningen og på samfunnet og borgerne for øvrig. De viktigste aktørene i kulturminnevernet er Riksantikvaren, fylkeskommunene og Sametinget, kommunene, frivillige organisasjoner og eiere av kulturminner.

Oppgaver og ansvar er fordelt mellom disse aktørene. Riksantikvaren har et overordnet ansvar for kulturminner med nasjonale verdier. Fylkeskommunen og Sametinget er på regionalt forvaltningsnivå, mens kommunen har ansvar for forvaltningen av kulturminner med lokale verdier.

RIKSANTIKVAREN

- Direktorat under Klima- og miljødepartementet
- Overordnet ansvar for gjennomføringen av den statlige kulturminnepolitikken
- Riksantikvaren kan frede bygninger og områder

FYLKESKOMMUNEN

- Regional kulturminnemyndighet
- Bidrar til at kulturminner ivaretas i lokal og regional planlegging
- Har rett til å fremme innsigelser i plansaker når regionale eller nasjonale kulturminneverdier er truet
- Bidrar til bevaring av freda og regionalt viktige kulturminner gjennom tilskudd, rådgivning og oppfølging av istandsettingstiltak og skjøtselsarbeid
- Rådgivnings- og veiledningsansvar overfor kommunene og private eiere, tiltakshavere osv.

SAMETINGET

- Kulturminnemyndighet for samiske kulturminner i hele landet
- Bidrar til at samiske kulturminner ivaretas i lokal og regional planlegging
- Har rett til å fremme innsigelser i plansaker når regionale eller nasjonale kulturminneverdier er truet
- Bidrar til bevaring av freda og regionalt viktige kulturminner gjennom tilskudd, rådgivning og oppfølging av istandsettingstiltak og skjøtselsarbeid
- Rådgivnings- og veiledningsansvar overfor kommuner og private eiere, tiltakshavere osv.

KOMMUNENE

- Kommunene har ansvar for å ta vare på viktige kulturminner i egen kommune
- Er plan- og byggesaksmyndighet og skal sikre kulturminner og kulturmiljøer ved hjelp av plan- og bygningsloven.
- Kommunene forvalter den statlige tilskuddsordningen for spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-tilskudd) som kan gis til bevaring av bygninger og skjøtsel av kulturlandskap.

ANDRE AKTØRER

Det offentlige skaper et rammeverk for kulturminnevernet. Selve det *praktiske* kulturminnevernet - restaurering, skjøtsel og vedlikehold - utøves for det meste av private eiere, brukere, håndverkere og frivillige lag og organisasjoner.

Eierne av kulturminnene framheves ofte som de viktigste kulturminnevernere. De driver skjøtsel og vedlikehold og sørger for at kulturminnene og kunnskapen om dem bevares og føres videre. Uten all den innsatsen som legges ned av private eiere i vedlikehold og istandsetting hvert eneste år ville mange viktige kulturminner gå tapt.

Gode håndverkere er en forutsetning for god bevaring av nyere tids kulturminner. Stadig flere håndverkere utdanner seg nå innenfor bygningsvern. Fagskolen Innlandet tilbyr fagutdanning innen bygningsvern, og NTNU tilbyr bachelorutdanning i teknisk bygningsvern og restaurering. Domkirkens restaureringsarbeider, Nordmøre museum ved Husasnotra, Rørosmuseet og Hjertleid skole og håndverkssenter på Dovre tilbyr opplæring innen byggeskikk og bygningshåndverk.

Kulturvernorganisasjoner som Fortidsminneforeningen, Norges husflidslag, Foreningen Kysten og de mange historielagene, gjør store og viktige oppgaver for å ta vare på kulturminner gjennom prosjekter, bokutgivelser, formidlingstiltak, kursing og ivaretagelse av tradisjonskunnskap på ulike vis. De frivillige foreningene arbeider for det meste uavhengig av det offentlige kulturminnevernet, men målene er langt på vei de samme, og virksomhetene utfyller og støtter opp om hverandre.

KULTURMINNEVERN – VIRKEMIDLER FOR BEVARING OG UTVIKLING

Det finnes flere virkemidler som kan brukes i forvaltningen av kulturminner. Lovverk, stortingsmeldinger og planer legger rammer og gir retning for arbeidet, men også tilskuddsordninger, kurs og rådgivning er viktig for å sørge for bevaring og bre kunnskap om hvordan man skal bevare.

RÅD, INSPIRASJON OG VEILEDNING

Man må ha motivasjon og lyst til å legge ned tid og penger på bevaring av et kulturminne dersom man skal lykkes. Motivasjon kan komme fra ønsket om å omgi seg med gamle ting fordi man finner glede over det. Motivasjon kan komme gjennom miljøperspektivet, et ønske om bruk og gjenbruk. Eller gjennom å følge forfedres skikk og bruk og kjenne på tilhørighet i den forbindelse. Motivasjon kan man få gjennom å møte andre, eksempelvis på kurs eller gjennom sosiale medier, eller ved å se hva andre har fått til gjennom å besøke steder eller se i tidsskrifter eller nettsider

Retningslinjer for istandsetting av verneverdige bygninger:

- Reparere fram for å skifte ut
- Beholde mest mulig originalt og eldre materiale
- Det som må skiftes ut erstattes av samme type material med tilsvarende kvalitet bearbeidet på samme måte som den originale bygningsdelen.

KULMIN

<http://kulmin.no>

Utforsk den trønderske kulturarven!

Kulmin er en app og en nettside der du finner korte filmer om trønderske kulturminner.

Med mobiltelefonen din kan du scanne QR-koden på et skilt ved kulturminnet og få umiddelbar tilgang til digitale fortellinger hvor kulturarven gjøres levende og dramatisk gjennom tekst, lyd og bilde.

Kulmin utvikler seg stadig og flere kulturminner kommer med.

Gå inn på nettsida eller last ned appen Kulmin og du er klar for en reise inn i fortida!

Å bevare et kulturminne på en god måte krever også kunnskap. Rådgiving kan man få gjennom nettsider og ved å prate med bygningsvernhandverkere eller med kulturminneforvaltningen. Det arrangeres stadig kurs i praktisk bygningsvern som det kan være nyttig for eiere og kommunale saksbehandlere å delta på. Det finnes også flere bygningsvernbutikker og nettsider for bygningsvernartikler der man kan få tak i tradisjonell maling, tapet og ulike bygningsdeler. Flere håndverkere i fylket har spesialisert seg på bygningsvern, og flere bygdesager har spesialisert seg på å skaffe fram rett virke til ulike formål.

Eksempel på nettsider med mange gode råd og veiledning:

<https://www.byggogbevar.no/>

<http://www.varsomt.org/>

<http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Raad-om-bygningsvern>

<http://www.miljostatus.no>

Nasjonale resultatmål for 2020:

- Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres.
- Eit prioritert utvalg automatisk freda og andre arkeologiske kulturminne skal ha eit ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.
- Eit representativt utvalg kulturminne og kulturmiljø skal være vedtaksfreda innan 2020.
- Freda bygningar, anlegg og fartøy skal ha eit ordinært vedlikeholds nivå innan 2020.

Fra Prop. 1 S (2015–2016) jfr. St.melding nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner*

ØKONOMISKE STØTTEORDNINGER

En god bevaring av et kulturminne krever ofte at vedlikehold, skjøtsel og istandsetting gjøres på en spesiell måte eller med bruk av materialer som ikke like lett tilgjengelige på markedet. Dette gjør ofte at kostnadene til tiltaket kan bli høyere. For å kompensere for slike merkostnader finnes det flere tilskuddsordninger for eiere av verdifullt kulturlandskap og verneverdige bygninger. For flere av tilskuddsordningene er det lettere for en eier å få tilskudd dersom

kulturminnet er prioritert i en kommunal kulturminneplan. Kommuner, fylkeskommuner, Riksantikvaren, Norsk kulturminnefond, Sametinget, Fortidsminneforeningen og Stiftelsen UNI gir hvert år tilskudd til mange freda og verneverdige kulturminner.

LOVVERK

Bevaring av kulturminner og kulturmiljøer kan sikres juridisk gjennom fredning eller vern. Mens fredning etter kulturminneloven brukes for å sikre kulturminner eller kulturmiljø som er av nasjonal verdi, brukes plan- og bygningsloven for å sikre kulturminner, kulturmiljø og landskap som har regional og lokal verdi. Gjennom et vern eller en fredning vedtas det regler for hvordan kulturminnet skal ivaretas.

Kulturminneloven og plan- og bygningsloven, med tilhørende forskrifter, er de viktigste lovene for bevaring av kulturminner.

Kulturminneloven forvaltes av Riksantikvaren, fylkeskommunene og Sametinget. Loven beskriver hvilke kulturminner som er automatisk freda, gir hjemmel til å frede kulturminner, og beskriver hvordan kulturminnene skal forvaltes.

I kulturminneloven skiller det mellom automatisk freda kulturminner og kulturminner fredet ved vedtak. Alle kulturminner eldre enn 1537 er automatisk freda. Det samme gjelder alle samiske kulturminner eldre enn 1917. Disse er freda fordi de har høy alder. I tillegg er de sjeldne fordi de fleste spor etter menneskelig virksomhet fra den tiden er forsvunnet. De automatisk freda kulturminnene er viktige å ta vare på fordi de bærer med seg kunnskap om fortida vår, fra ei tid der det fantes få skriftlige kilder.

Løse kulturminner (gjenstander) fra før 1537 er statens eiendom, dersom det ikke er åpenbart at de har en annen eier. Dette gjelder også mynter fra før 1650, samiske gjenstander eldre enn 1917, og båter og

Kulturminneloven § 2 Kulturminner og kulturmiljøer - definisjoner.

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Reglene om kulturminner og kulturmiljøer gjelder så langt de passer også for botaniske, zoologiske eller geologiske forekomster som det knytter seg kulturhistoriske verdier til.

Etter denne lov er det kulturhistorisk eller arkitektonisk verdifulle kulturminner og kulturmiljøer som kan vernes. Ved vurdering av verneverdier kan det i tillegg legges vekt på viktige naturverdier knyttet til kulturminnene.

skipslast eldre enn 100 år. Dersom man finner slike skal man ta kontakt med fylkeskommunen eller Sametinget som tar imot og leverer de videre til landsdelsmuseet. For Trøndelag er det NTNU Vitenskapsmuseet i Trondheim som tar imot og oppbevarer slike gjenstander.

Kulturminner som er yngre enn 1537, eller yngre enn 1917 for samiske kulturminner, kalles gjerne nyere tids kulturminner. Slike kulturminner kan fredes gjennom vedtak gjort av Riksantikvaren. For kulturmiljø vedtas fredningen som en forskrift av Kongen i statsråd. De fleste freda kulturminner fra nyere tid er bygninger, men også andre type kulturminner slik som tekniske kulturminner, veier og bruer, hager, grøntanlegg og fartøy er fredet. De ulike statlige sektorene har laget sine landsverneplaner for kulturminner der et utvalg er vernevurdert og fredet.

Plan- og bygningsloven er det viktigste redskapet for forvaltning av verneverdige bygninger. Kommunen er planmyndighet og har forvaltningsansvar etter plan- og bygningsloven.

Gjennom plan- og bygningsloven kan kulturminner vernes gjennom hensynssoner, gjennom generelle bestemmelser eller gjennom bestemmelser knyttet til formål i planer. Videre pålegger loven kommunen å tilse at endringer på eksisterende bygninger gjøres på en slik måte at historisk, arkitektonisk eller kulturell verdi bevares.

Plan- og bygningsloven og byggesaksforskriften gir kommunen hjemmel til å gi pålegg om utbedring av bevaringsverdige bygninger når dette er nødvendig for å forhindre forfall eller skader på hele eller deler av en bygning.

STORTINGSMELDINGER OG REGIONALE PLANER

Meldinger og planer skal sikre helhetlig tenking og langsiktighet i arbeidet med kulturminner på alle nivå av forvaltningen.

De statlige føringene som er gjeldende nå er beskrevet i Stortingsmelding nr. 16 (2004 – 2005) *Leve med kulturminner*, Stortingsmelding nr. 26 (2006 – 2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*, Stortingsmelding nr. 35 (2012 – 2013) *Fremtid med fotfeste* og Stortingsmelding nr. 4 (2016-2017) *Sametingets virksomhet 2015*. Videre finner man føringer i hvert års statsbudsjett. Klima- og miljødepartementet vil legge fra med ny Stortingsmelding for kulturminner våren 2020.

I Nord-Trøndelag fylkeskommune ble det i 2009 vedtatt et handlingsprogram for kulturminnepolitikk. Nå etter at Nord- og Sør-Trøndelag er slått sammen til Trøndelag fylkeskommune vil det bli utarbeidet en regional plan for kulturminner som omfatter hele Trøndelag, etter planen skal denne være ferdig i 2021.

SENTRALE BEGREP

De mest sentrale begrepene i kulturminnevernet forklares her. Definisjonen av andre aktuelle begrep innenfor kulturminnevernet finner du på Riksantikvarens nettside rikantikvaren.no under temaet veiledning – ordforklaringer og ordlister.

AUTOMATISK FREDET KULTURMINNE

Alle kulturminner eldre enn 1537 (reformasjonen i Danmark-Norge) er automatisk fredet. Samiske kulturminner som er eldre enn 1917 er automatisk fredet. Alle stående byggverk eldre enn 1650, er også fredet direkte etter kulturminneloven.

Automatisk fredete kulturminner - bygninger, boplasser, veifar, bautasteder, gravhauger, m.m. har etter loven en sikringssone på fem meter rundt det fredete objektets synlig ytterkant, dersom ikke annen sikringssone er vedtatt.

FREDET KULTURMINNE

Nyere tids kulturminner kan fredes gjennom vedtak med hjemmel i kulturminneloven. Fredningsvedtaket fastsetter hva som er tillatt, eller ikke tillatt å gjøre med kulturminnet, og hva man må søke om dispensasjon for å gjøre.

Det er også mulig å frede helhetlige kulturmiljø. I Trøndelag er fiskeværet Sør-Gjæslingan fredet som kulturmiljø og i november 2018 ble også Levanger by fredet som kulturmiljø. Gjennom landsverneplaner har alle statlige sektorer sørget for fredning av kulturminner knyttet til sitt område. Disse kulturminnene er fredet gjennom forskrift.

Kulturminner og kulturmiljøer som er fredet har høy nasjonal verneverdi.

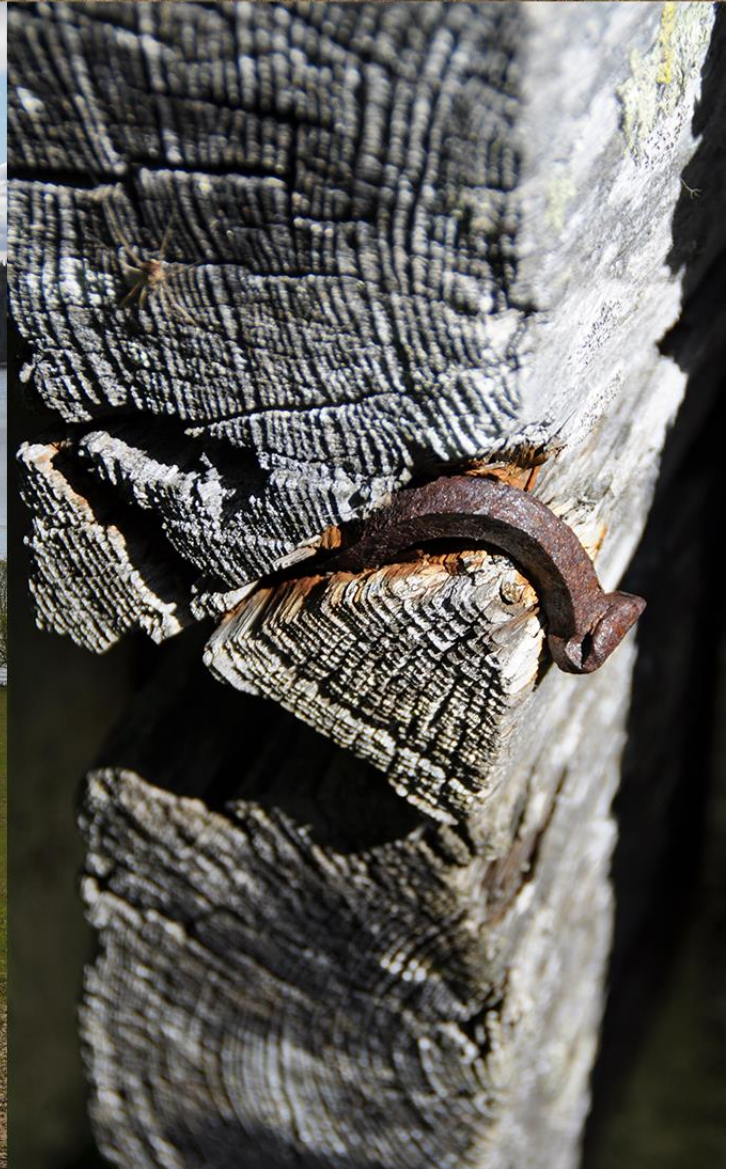
Røros Bergstad med Cirkumferensen er vurdert som et kulturminne av internasjonale verdier og står på UNESCOs verdensarvliste.

VERNEDE OG VERNEVERDIGE KULTURMINNER

Et verneverdig eller bevaringsverdige kulturminne er et kulturminne som har gjennomgått en kulturhistorisk analyse og blitt vurdert som verneverdig. Betegnelsene verneverdig og bevaringsverdige betyr det samme og brukes om hverandre.

Verneverdige bygninger og andre kulturminner kan få et formelt vern. Det gjøres med hjemmel i plan- og bygningsloven. Vedtaket om vern gjøres da gjennom en plan som vedtas av kommune eller fylkeskommune som planmyndighet. De aller fleste verneverdige bygninger har imidlertid ikke noe formelt vern.

DEL 2 KULTURMINNEPLAN I RØYRVIK

MÅL MED PLANEN OG KULTURVERNARBEIDET I RØYRVIK

Kommunestyret i Røyrvik vedtok i sak 26/12 den 26.april i 2012 en prosjektplan for arbeidet med kulturminneplan for kommunen. Målene for utarbeidelsen av planen er nedfelt i denne. Effektmålene i prosjektplanen er målene for kulturminneplanen:

- Øke bevisstheten om kulturminnene som kunnskaps -, opplevelses - og bruksverdier
- Skape bolyst, stedsidentitet, tilhørighet og stolthet
- Skape utgangspunkt for verdiskaping basert på kommunens ressurser og særpreg
- Gi et godt grunnlag for kunnskapsbasert forvaltning, helhetlig kommuneplanlegging og mer effektiv og forutsigbar saksbehandling.

UTFORDRINGER VED BEVARING AV KULTURMINNENE I RØYRVIK

Kulturminner og – miljøer går ut av bruk	Nybygg, tilbygg, påbygg	Endringer i primærnæringene	Gjengroing
<ul style="list-style-type: none"> • Områder kan ha en storhetstid, som gruvetida i Gjersvika, og etterpå reduseres aktiviteten. • Enkeltbygninger som utløer og smier har gått ut av bruk.	<ul style="list-style-type: none"> • Bygninger endres så mye at særpreget forsvinner. Eksempelvis etter at jomahusene i boligfeltet ble solgt ut fra gruva har mange blitt bygd om, etterisolert eller fått annen klednings- og vindustype. Få originale Jomahus er igjen.	<ul style="list-style-type: none"> • Med stadig mer moderne utstyr i reindrifta og i jordbruket brukes kulturlandskap og bygninger på nye måter. Midlertidige boplasser for reindrifta går ut av bruk, og fjøs kan bli upraktiske og må endres eller erstattes.	<ul style="list-style-type: none"> • På grunn av mindre beiting, skogbruk, utmarksbruk og mindre bruk av tidligere bebodde områder, gror kulturminner igjen og blir skjult eller skadet av skog og annen vegetasjon.

STRATEGI OG AVGRENSING

Strategiene for å nå målene i denne planen springer ut av utfordringene og ønske om å tilrettelegge for gode opplevelser i møtet med kulturminner. Gjennom denne kulturminneplanen gjøres et utvalg av kulturminner som vi ønsker å bevare. Strategiene for å gjøre utvalget blant de verdifulle kulturminnene er følgende:

- Tre nivå/ fire kategorier: Kulturlandskap, kulturmiljø og kulturminner som type og som enkeltobjekt
- Utvalg hovedsakelig blant nyere tids kulturminner som ikke har automatisk vern
- Representativitet næringsmessig, kulturelt og geografisk
- Kulturminner som forteller og gir minner om ulike deler av Røyrviks historie
- Kulturminner som egner seg for opplevelser
- Vernestrategier: bestemmelser og retningslinjer i plan, tiltak i handlingsplan

SAMMENHENG MED KOMMUNEPLANEN

Tidlig i prosjektet er det tatt avgjørelse om at bestemmelsene for kulturminner legges inn i kommuneplanens arealdel. Dette er vurdert som hensiktsmessig både for å begrense antall planer i kommunen og fordi bestemmelsene da blir lett tilgjengelig for saksbehandlere og innbyggere. Bestemmelsene gir forutsigbarhet og blir juridisk bindende. Både bestemmelser, retningslinjer og handlingsprogrammet samkjøres med Kommuneplanen.

METODE OG UTVALGSKRITERIER

Denne planen er utarbeidet gjennom flere faser. Det er gjort undersøkelser av tidligere kulturminneregistreringer og det er gjort nye kulturminneregistreringer. Det er videre studert litteratur og gjennomført samtaler og intervjuer. Det er valgt å skrive om ulike deler av Røyrviks historie og binde kulturminner til disse periodene. Bakgrunnen for dette valget er et mål om å dokumentere og samle informasjon om fortida som kan komme skoleklasser og andre til nytte og bidra til å skape interesse for å bevare viktige kulturminner.

REGISTRERINGS- OG KARTLEGGINGSFASEN

Vi har skaffet oversikt over tidligere kulturminneregistreringer i kommunen. Kulturmiljø og kulturminner er registrert i alle deler av kommunen. Til dette arbeidet engasjerte vi en student i kulturminneforvaltning som jobbet et månedsverk i prosjektet. Disse registreringene er lagt ut på kulturminnesøk www.kulturminnesok.no.

VERNEVURDERING OG UTVALGSKRITERIER

Det er gjort et utvalg av hvilke kulturlandskap, kulturmiljø og enkeltminner som skal med i planen. Disse er valgt ut med grunnlag i strategiene for utvelgelse, som er presentert på side 12, og ut fra verneverdi. Vernevurdering av kulturminner gjøres ut fra en rekke kriterier. Disse kan grupperes slik:

Kunnskapsverdier. Eksempel: stilhistorie, håndverkshistorie, industrihistorie, utmarkshistorie

Opplevelsesverdier. Eksempel: symbolverdi, identitetsverdi, estetisk verdi, refleksjon, undring

Bruksverdier. Eksempel: næringsverdi, formidlingsverdi, økonomisk verdi

Disse vektas sammen med egenskaper som kjennetegner kulturminnet, slik som sammenheng og helhet, alder, tidsdybde og kontinuitet, autentisitet og opprinnelighet, sårbarhet og tålegrense m.fl.

Videre sammenlignes de med andre kulturminner slik:

- Opprinnelig **sjeldent**, sjeldent ved tilfeldig eller planmessig utvalg
- **Representativt** for noe som er vanlig nå eller noe som var vanlig før

Videre vurderes de ut ifra om de representerer faser eller hendelser med stor betydning for historien, er knyttet til virksomheter eller personer med særlig betydning for historien, har særlig betydning for en etnisk gruppe, er en viktig kilde der det mangler skriftlige kilder, eller har en særlig betydning som ressurs for lokal utvikling og verdiskaping.

BESTEMMELSER OG HANDLINGSPLAN

Siste del av planen inneholder et forslag til bestemmelser for bevaring av de mest verdifulle kulturminner. Til hjelp med formulering av bestemmelsene har vi sett i kulturminneplaner og kommuneplaner i andre kommuner. Riksantikvaren har utarbeidet en eksempelsamling som er benyttet som bakgrunnsmateriale.

Handlingsplanen bygger til dels på kommunens planer som for eksempelvis Røyrvik bygdatun, handlingsplan for arbeidet med samisk språk, strategisk næringsplan og plan for idrett og friluftsliv. Handlingsplanen må rulleres jevnlig slik gjennomførte tiltak kvitteres ut og nye tiltak kommer inn i planen.

KOMPETANSEHEVING SOM DEL AV PROSJEKTET

Som en del av prosjektet Kulturminner i kommunene i 2012-2013 arrangerte fylkeskommunene fire todagers samlinger med temaene:

- Hva er et verneverdig kulturminne? (arrangert på Snåsa)
- Tilskuddsordninger, vedlikehold og istandsetting av verneverdige
- kulturminner (arrangert på Leka)
- Kulturminner og plan- og bygningsloven (arrangert i Skorovatn)
- Kulturarv og verdiskaping (arrangert i Røyrvik)

Røyrvik kommune deltok med en eller flere deltagere på hvert av seminarene. I denne perioden var kommunene i Indre Namdal, med unntak av Lierne, og i tillegg Leka deltagere i prosjektet. Seminarene besto av foredrag, diskusjoner og gruppearbeid.

I 2016 satte fylkeskommunen i gang et nytt kommuneprosjekt, også dette for å veilede kommunene i arbeidet med kulturminneplaner. De kommunene som var med i første runde, og som ikke har ferdig kulturminneplan, ble invitert med på opplegget også i denne runden. Nye samlinger vil bli gjennomført i 2019. De fleste kommuner i Trøndelag har i løpet av de siste årene igangsatt eller fullført arbeidet med kulturminneplan.

PLANPROSESSEN

Prosesen bak utarbeidelse av denne planen er nedfelt i prosjektplanen for kulturminnesatsing i Røyrvik kommune som ble vedtatt av Røyrvik kommunestyre i april 2012. Arbeidet er videre nedfelt i kommunens planstrategi. Selve plandokumentet er skrevet hovedsakelig høsten 2016. Dette arbeidet er organisert med en arbeidsgruppe bestående av kulturleder, landbruksleder, avdelingsleder for plan, drift og eiendom og rådmannen som har bistått med tilbakemeldinger underveis i arbeidet.

Riksantikvarens veiledere

Til bruk i arbeidet med utforming av kulturminneplaner og vektning av kulturminneverdier har Riksantikvaren utarbeidet følgende veiledere:

- Kulturminner i kommunen. Kommuneplan
- Kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Planlegging etter plan – og bygningsloven
- Kulturminner i kommunen. Håndbok i lokal registrering
- Verdisetting og verdivektning av kulturminner
- Kommunalt verneverdige kulturminner i Askeladden
- eksempelsamling. Bestemmelser til arealplan

Linker til disse dokumentene finner du på denne nettsida:

<http://www.riksantikvaren.no/Prosjekter/Kulturminne-i-kommunen-KIK/Veiledninger-og-registreringsskjema>

Utkastet for planen er behandlet av Komite for kultur og trivsel den **xxxx** og lagt ut til offentlig høring i perioden **xxx til xxxx**. Planen ble vedtatt av kommunestyret som sak **xxxx den xxxx**.

DEL 3 RØYRVIKS HISTORIE - SPOR OG AVTRYKK

I denne delen av kulturminneplanen ser vi på viktige perioder og hendelser i Røyrviks historie. Kulturminner som forteller eller minner oss om denne perioden eller hendelsen blir knyttet til temaet.

DEN ELDSTE TIDEN

Etter istiden smeltet isen, landområdene fikk vegetasjon og ble tatt i bruk av dyr og mennesker. Omkring 9000 år f.Kr. ble områdene i Røyrvik isfrie.¹ Da isen trakk seg tilbake på begge sider av kjølen, dannet det seg innsjøer om var større enn de vi har i dag. Dette vises i landskapet ved at flere strandsoner ligger høyt oppe i terrenget, over dagens vannnivå. Her er avsetninger av ferskvannsleire og dype morenemasser. I perioden 9-5000 år f.Kr. var det 3-4 grader varmere enn det er i dag. Issmeltinga dannet de mange store innsjøer i grensetraktene; Blåsjøen, Namsvatnet, Vekteren, Limingen og Tunnsjøen.

Steinaldermenneskene levde av fiske og jakt. De holdt til ved sjøer og vassdrag. De brukte redskap og våpen av stein. Trolig var de nomader som flyttet etter årstidene og etter dyrene som de jaktet på. Store hjortedyr og fisk var nok det viktigste næringsgrunnlaget. Dyrene hadde fulgt kanten av isbreen og likte seg best i områder der den kunne veksle mellom grønne sommerbeiter og vinter med is og snø. I Røyrvik er det registrert noen få steinalderboplasser.

Perioden fra rundt 3800 til 2500 f.Kr. betegnes som bronsealderen. Redskaper av bronse og kopper ble tatt i bruk. Norsk bronsealder har hatt innflytelse fra to store bronsealderkulturer. I Sør-Norge og oppover kysten til Nordland dominerte den nordiske bronsealderkulturen. De nordlige deler av landet, og i innlandet så langt sør som til tidligere Nord-Trøndelag, var derimot influert av den østlige bronsealderkulturen.² En av de nordligste møtene mellom disse to kulturene i innlandet kan ha gått i området rundt Røyrvik og Lierne. I Røyrvik-området var det sannsynligvis ikke fast bosetting, men området var brukt til jakt og fiske og etter hvert tamdyrdrift.

En støpeform for kopper eller bronse funnet i Vekterlia, tyder på kontakt med den østlige bronsealderkulturen. Dette funnet er det sørligste sporet i Norge etter den østlige bronsealderkulturen, som man tror stammer fra Ananinofolket som levde ved Kamaelva i Tartarstan i Russland.³ Ikke langt fra funnstedet, på Spiltangen, på nordenden av terskelen over Vekteren, ble det i 1960 oppdaget en branngrav, også den datert bronsealder. I områder nærmere kysten var folk begynt med jordbruk, og også i Lierne er det funnet spor etter fehold og beitebruk fra rundt 2800 f.Kr.⁴ Enkelte storbønder i sentrale strøk fikk på denne tida mye makt og rikdom. Status viser seg blant annet i gravskikken med store gravhauger som vi blant annet ser i Overhalla. Handelsvirksomhet som vareutveksling blir også mer utbredt i Namdalen. Blant ressursene i innlandet var pelsverk og skinn ettertraktede handelsvarer.

I den perioden som kalles romersk jernalder begynte folk i dagens Trøndelag å framstille jern. Myrmalmen var en lett tilgjengelig ressurs. I Røyrvik er det gjort ett funn av jernframstillingsanlegg på Mykkelmoen ved Tunnsjøen. Vi skal ikke mye lenger sør før vi finner mange spor etter jernframstilling og etter bofast

---

¹ Gartland 2003:8

² Gartland 2003:16

³ Rønne i Spor nr 2 2008:17

⁴ Gartland 2003:15

bondebosetting i jernalder og i middelalderen. I Lierne er det for eksempel registrert mellom 40 og 50 gravhauger.⁵

I Røyrvik finnes en stor mengde bosettingsspor knyttet til samisk kultur. Dessverre er det få som er datert. På svensk side av grensen, i Stekenjokk, ikke mange kilometer fra Røyrvik, er det registrert flere stallotuffer som dateres til middelalderen.

Det er en utfordring å knytte etnisitet til arkeologiske funn. Jernframstilling kan eksempelvis ha blitt utført både av samer og bofaste. Jo nærmere vår tid vi kommer, desto flere kilder finnes som kan bidra i tolkingen av sporene fra fortida. Den eldste skriftlige kilden som omtaler samene er fra 100 e.kr. Kilder fra 500 e.kr og 890 e.kr omtaler handel mellom samer og bumenn.

I Egilssaga fra omkring 1230 sies det at samene holdt til nord for Namdalen og Jämtland. I grensereguleringa mellom Norge og Sverige fra 1270 angis den sørlige grensa til Finnmark (samenes land) i Sørli. Under grenseoppdragninga på 1740-tallet ble det informert fra flere hold om at øst for Åsmulen og nord for Nordli var områder «som allene av Lap-Finner indehaves».⁶ Det er gjort nyere arkeologiske funn fra vikingtid og middelalder blant annet ved Aursjøen i Lesja og ved Vivallen i Härjedalen.⁷ Sammen med skriftlige kilder om samer og om samisk reindrift sør for Hardangervidda på 1700- og 1800-tallet, bekrefter de at det samiske folk har brukt fjellområdene også i Sør-Norge.⁸ Forskningen på samisk kultur har tiltatt de siste tiårene, så her har vi antagelig flere nye oppdagelser i vente.

SPOR OG AVTRYKK ETTER DEN ELDSTE TIDA

Sammenlignet med andre områder er det funnet få kulturminner fra eldre tid i Røyrvik. I Gårds- og grendehistoria har Nina Røyrvik skrevet inn informasjon om kjente funn under omtale av hver enkelt gård. Selv om det er relativt få funn i Røyrvik, ser vi at det er gjort funn i fleste grendene, ofte på de eldste gårdene. Dette kan fortelle oss at folk i alle tider har funnet de samme stedene som aktuelle å være på, om det så var for en natt, i perioder av året, eller som fast tilholdssted. Samtidig vet vi at det ofte er i forbindelse med grøfting, pløying eller veiarbeid at kulturminner blir funnet. Dette er også med å forklare hvorfor funnene gjøres der det er aktivitet i dag.

I kulturminneforvaltningas database Askeladden er det registrert blant annet flere fangstanlegg, gravfelt med gravrøyser og noen steinalderboplasser i Røyrvik.

I Vitenskapsmuseet samlinger er det registrert 19 gjenstander før 1537 fra Røyrvik. Blant disse gjenstandene kan vi finne jernmalm, pilspisser, dolkeblad, jerncelt (liten øks), spydspiss, flintspion, skjørbrønt stein og skjeletrrester.

---

⁵ Gartland 2003:18

⁶ Gartland 2003:30

⁷ https://www.idunn.no/ht/2008/01/samer_pa_dovrefjell_i_vikingtiden_-_et_bidrag_til_debatten_omkring_samenes. Lest 08.05.2017

⁸ Eksempelvis historien om Harald Hårfagre som giftet seg med samekvinnen Snøfrid på Dovre, bla. i sagaen Ågrip og <http://arkeologi.blogspot.no/2006/02/samer-sr-for-hardangervidda.html>. Lest 08.05.2017

Figur 1 Støpeform av grønnstein funnet ved Vekterlia. Støpeformen er brukt til å støpe tveegget dolkeblad eller spydspiss av bronse eller kopper. Det er funnet lignende støpeformer i nordlige deler av Sverige og Finland og i Karelen og sentral-Russland. Støpeforma knyttes til Ananinkulturen som levde ved Kamaelva i Tartarstan i Russland. Støpeforma befinner seg i samlingene til Vitenskapsmuseet i Trondheim. Foto: Ole Bjørn Pedersen, Vitenskapsmuseet i Trondheim

SANKING, JAKT, FANGST OG FISKE

Omgivelsene i Røyrvik har mye å by på. I alle tider har folk brukt av de ressursene som finnes i naturen. Jakt på vilt har gitt kjøtt og skinn til eget bruk, og også pels som kunne byttes mot andre varer eller selges. Over lang tid har jakt og fiskerett vært leid ut og gitt en biinntekt til grunneiere. Fisking med garn og isfiske har gitt mat på bordet. I Røyrvik er det mange tradisjoner som handler om konservering og tilberedning av mat; røyking av kjøtt og fisk, raking og salting, tilberedelse av mørr eller blodmat og koking av ferskkjøtt til suppe om høsten.

Høsting av sopp og bær og andre planter og urter har også vært utbredt. Molteplukking er en aktivitet som de fleste er engasjert i. Interessen for bruk av planter og urter er kanskje på tur opp igjen gjennom et økende fokus på kortreist og økologisk mat.

På 1990-tallet ble det samlet inn og kartlagt mattradisjoner både innen bondekulturen og den samiske kulturen i Røyrvik. Et hefte med matoppskrifter ble utgitt. I 2012-2013 ble det gjennomført et prosjekt omkring bruk av innmat i samisk tradisjon. Oppskrifter ble dokumentert og overlevert til nye generasjoner gjennom kursing og samtaler og i form av boka Beapmoe, utgitt av Gieleaerne (språksenteret i Røyrvik).

SPOR OG AVTRYKK ETTER SANKING, JAKT, FANGST OG FISKE.

Det finnes ikke så mange fysiske kulturminner som er knyttet til denne aktiviteten. Det finnes noen jakttårn i utmarka her og der, og noen jakthytter som gir ly dersom jegeren ikke kommer seg hjem om kvelden.

Gammer i fjellet har vært brukt både i forbindelse med reindrift og aktiviteter som jakt, fiske og sanking. Noen våningshus eller sommerstuer, og også eksempelvis Villaen i Gjersvika, ble leid ut til jaktgjester. Fra eldre tid finnes fangstanlegg som ble brukt i jakten av hjortevilt.

Når det gjelder fiske finnes fortsatt båter som er bygd av de samiske båtbyggerne Lars Bendiksen og Jonas Marsfjell i Røyrvik. På hjemstedet til Lars Bendiksen finnes rester av et båttopptrekk og et uthus som er bygd med en hvelvet pram som tak. Dette stedet, og båtene etter de lokale båtbyggerne, er viktig å bevare for ettertida.

Badstuer, fiskerøykeri og bur er kulturminner knyttet til konservering og lagring av kjøtt og fisk. Røyking av kjøtt ble gjort i gammene ved at kjøttet ble hengt opp høyt over ildstedet. På gårdene ble badstuer eller røykhus brukt. Fortsatt har vi noen røykhus igjen og flere av disse er fortsatt i bruk. Bur brukt til oppbevaring av mat var vanlig både på gårdene og på de samiske boplassene.

Fiskerøykeri brukes i stort monn fortsatt, eller i hvert fall inntil nylig. Nesten hver gård i Røyrvik har et fiskerøykeri. De er bygd over samme prinsipp med et ildsted, gjerne en gammel ovn, med ett nedgravd rør som fører røyken oppover i terrenget til en kasse der fisken blir lagt. Også kjøtt kan røykes i disse. Fiskerøykeriene er typiske kulturminner for Røyrvik.

Selv om det ikke er så mange faste kulturminner som vitner om sinking, fangst, jakt og fiske, er det mye kunnskap som bør bli bevart. Det kan være kunnskap om jakt- og fangstmetoder, hvordan man binder en rypesnare, om hvor viltet trekker eller hvor fisken biter, om kantarellsteder og molteplasser. Immaterielle kulturminner, som kunnskap om bruk av naturressurser, bevares best gjennom å overføres fra generasjon til generasjon. Det er også viktig å fortsette å bruke stedsnavn i utmarka. De kan være til hjelp for å forklare hvor elgen står eller hvor blåbærriset er fullt av bær. For at kunnskapen skal bli bevart må også virksomheten fortsette. Bevaring, bruk og skjøtsel av kulturlandskapet gir grunnlag for å beholde utmarksressursene.

BONDEBOSETTING OG LANDBRUK

Fast bondebosetting har en kort historie i Røyrvik sammenlignet med ellers i Trøndelag. I 1807 ble første festeseddel kjøpt for å rydde gård i Røyrvik, den var på gnr. 71 Rørvika. I løpet av få år ble det etablert gårder også i Hudningsdalen (1808), Mykkelvika (1818), Nyvika (1819), Tunnsjørvika (1820), Staldvika (1821), Namsvatn (1822) og Gjersvika (1825).⁹ De første nyrydningsfolka kom fra Lierne. Utover resten av 1800-årene og den første halvdel av 1900-tallet, var det en jevn rydding av nye bruk som ble fradelt disse første gårdene.

På de eldste gårdene var det mange bygninger. Fra Rørvik nordre vet vi at det var opp mot 20 bygninger på gården. Bygningene hadde ulike funksjoner. Her var gjerne flere bur, våningshus, sommerstue, sauefjøs, stall, kufjøs, geitefjøs, røykhus, smie, masstu, bekkstu, melkehus, jordkjeller, låve og tørkehus. Sommerfjøsset sto ofte i skille mellom innjorda og utmarka, slik det står på gården Rørfoss fortsatt. Noen av gårdene hadde seter. På setra kunne det være ett hus for folk og ett fjøs, noen steder sov folk i ene enden av huset og dyra i den andre, eller dyra kunne ha en fjøsgamme. Mange steder var det små utløer i utmarka, kalt «lodd», som ble brukt i forbindelse med utmarkslåtten.

Husdyrhold var en viktig næringsvei i Røyrvik. Godt fjellbeite og gode muligheter for myrslått la grunnlag for dette. Fra begynnelsen av 1800-tallet var kyr, hest og sau de vanligste husdyrene. Fra jordbrukstillingene fra 1875 og utover 1900-tallet, ser vi at geitebruk ble stadig mer vanlig. I tillegg til å dyrke gress til dyra på innmarka, ble det også dyrket korn. Forholdene for dyrking var marginale, men mel hadde stor verdi som matauk. Bygg var den kornsorten som ble brukt. Flere steder har det stått bekkverkner, ofte var det flere gårder som eide ei bekkvern i fellesskap.

I noen deler av Røyrvik har tilgangen til tømmer vært god, og det har vært drevet skogsdrift utover vedhogst. Vatn og vassdrag ble brukt til fløyting. Mange steder var det gårdssager og bygdesager. Først var de vassdrevet, men senere elektrisk drevet. I Gjersvika ble det etablert et større sag- og høvleri i forbindelse med den store byggevirksomheten på begynnelsen av 1900-tallet. Sagbruket brant imidlertid i 1944.

Under den store bureisingsperioden ble det ryddet mange nye gårder i Røyrvik. Som en reaksjon på den store utvandringen til Amerika og flyttingen fra land til by, etablerte staten en ordning for å stimulere til nyrydding av gårder. Selskapet Ny jord ble etablert i 1915. Stortinget gav i 1920 regler om organisering av bureising og økonomiske virkemidler til nyetableringer. Bureisingsstøtten kunne bestå av et rente- og avdragsfritt lån eller tilskudd til bygging av uthus og våningshus, samt dyrkingsbidrag.¹⁰ Noen av de mange

---

⁹ Røyrvik. Bind I og II 1998

¹⁰ Nettsida <http://www.bureising.no/?a=1294>, lest 24.02.2017

gårdene som ble ryddet i Røyrvik på denne tida ble godkjent som bureisingbruk. Blant disse har vi Vallheim, Heggvold, Bustadmo, Sagvika og Sætermoen.

SPOR OG AVTRYKK ETTER BONDEBOSETTING OG LANDBRUK

I perioden mellom 1975-1995 ble alle bygninger i Norge, eldre enn 1900, registrert. Den landsomfattende registreringen, kalt SEFRAK, omfattet imidlertid ikke samiske bygninger. I Røyrvik ble det registrert bare 25 bygninger. Tre av disse sto til sterkt forfall. Høsten 2009 ble disse registreringene gjennomgått på nytt som et prosjekt i samarbeid mellom ungdomsskoleelevene og Kultur- og museumsleder. Det viste seg da at 10 av de 25 var borte. To nye registreringer av bur fra før 1900 kom imidlertid til. Blant de aller eldste bygningene vi har i Røyrvik er Stallvikburet og Nyvikstua, som står på Røyrvik bygdatun, og det gamle våningshuset på Nygården som tidligere har vært seterhus. Trolig er dobbeltburene på Østre Hudningsvatn og det fra Rørvikgården som nå står inne i Reiret også av svært høy alder. De få bygninger vi har fra før 1900 er svært viktige kilder om lokal byggeskikk og tradisjon på 1800-tallet.

Etter at vassdragsreguleringene kom i gang på 50-tallet og videre med gruvedrifta fra 1972, ble økonomien blant folk bedre. Mange eldre våningshus ble da skiftet ut med nye bolighus. I dag er det kun noen få gårdstun med bare eldre bygninger. Blant disse har vi Ornæs, Kjærnes, Myrvik og Småvatna. Hovedhuset på Kjærnes er i tillegg interessant fordi deler av det er laftet av bjørk. Slike helhetlige tun med gammel bebyggelse er verdifulle og viktige å ta vare på. Det samme gjelder noen gode eksempler på bureisingsbruk der bygningene er intakt.

Røyrvik historielag har et prosjekt gående der de registrerer setre og steder der det tidligere har vært seter. Denne oversikten bidrar til å forstå hvordan gårdsdrift og husdyrhold fungerte fram til midten av 1900-tallet.

Namsvatn utmarks- og tiltakslag har registrert navn i utmarka i Namsvassgrenda. Slike registreringer er verdifulle for å forstå hvordan områdene ble brukt. Navn som Holmstakklettet vitner om myrslått og Kaukartangen om fraktetjenester over sjøer. Både i Namsvassgrenda og noen andre steder står stakkstaur igjen i myra etter myrslåtten. Myrslått var svært viktig for å skaffe nok vinterfôr til dyrene på fjellgårdene. Stakkstenger er kulturminner som forteller om fortida.

I 1998 satte Historielaget opp en myrstakk på ei myr ved Børgefjellsenteret. Gjennom arbeidet fikk flere lære om hvordan en myrstakk ble laget. Prosjektet ble dokumentert i en artikkel i «Historiske streiftog i Røyrvik og omegn» og tatt opp på film.

SAMISKE BOPLASSER OG REINDRIFT

Samisk virksomhet er kjent fra langt tilbake i Røyrvik. Røyrvik-området og Børgefjell er og har vært et kjerneområde for reindrift. Svært mange av stedsnavnene i området er samiske eller har samiske opphav. Ofte er de beskrivende og forteller om naturmessige forhold.

Samenes handel med skinnvarer var omfattende på 1500- og 1600-tallet. Mest handel foregikk på svensk side av grensen. Etter endringer i moten omkring 1620 avtok handelen. Det finnes beretninger om at samene kom med handelsvarer på kjerriser (pulker) som ble trukket av kjørerein. I Nærøymanuskriptet fra 1723 fortelles det om at samene i området har tamme rein som gir melk, smør, ost, kjøtt og skinn.¹¹

---

¹¹ Hermannstrand 2009:53

Måten å drive rein på har endret seg i løpet av århundrene. Reintallene som oppgis på 1600- og 1700-tallet er lave, eksempelvis 30 dyr på en eier. Disse opplysningene var hentet inn i forbindelse med skatteinnkrevningen, noe som gjør de usikre som kilder. Det er antall melkerein som er oppgitt, mens bukker og kalver kommer i tillegg. Det ser ut til at Røyrvik-samene hadde både melkerein og trekkdyr, og i tillegg en viss størrelse på flokken slik at den kunne opprettholdes samtidig som de kunne drive sjølhushold.¹² De nedtegnelsene som finnes om flyttinger kan tyde på at driftsformen varierte. Noen flyttet over større områder, mens andre hadde kortere avstand mellom sommer- og vinterbeite. Sannsynligvis fantes det på denne tida også villrein som man jaktet på.

Folketellinga i 1801 viser at samene i området levde av reindrift kombinert med jakt, arbeid i bygdene eller almisse. Folketellinga i 1865 viser imidlertid at alle samer var knyttet til reindrifta. I samme periode øker antallet rein pr. familie fra noen titalls rein og til 200-400 rein. På denne tida var det stor befolkningsvekst og bondebefolkningen tok i bruk nye områder.¹³

Felleslappeloven av 1883 hadde til hensikt å regulere flytting over riksgrensa og områdene for reindrift i forhold til jordbruk. Loven gav hjemmel for å opprette reinbeitedistrikt og for etablering av lappfogdembeter i hvert av de amt hvor det ble drevet reindrift. Jens Ingvald Ornæs fra Røyrvik var lappfogd for Nord-Trøndelag fra 1930. I hans tid var en av utfordringene for lappfogden å ivareta områdene for reinbeite i en tid med økt beitepress i utmarka som resultat av bureisinga og økt sauehold.¹⁴

Både kvinner og menn var aktive i reindrifta. Før krigen var det vanlig at også kvinner hadde reinsflokker og reindrift som hovedbeskjeftigelse.¹⁵

Etter krigen har det skjedd store endringer i reindrifta. Det ble gjennomført en større omstilling for å øke lønnsomheten. Den viktigste endringen var å gå over til kalveproduksjon. Tidligere var det hovedsakelig okserein som ble slaktet. Et systematisk avlsarbeid ble satt i gang for å få til stabile produksjonsflokker. Omstruktureringen av flokkene var viktig for å sikre beitegrunlaget.

I løpet av 1950 og 60-tallet ble mange av innsjøene i distriktet oppdemt. Mange familier måtte finne andre boplasser, og mange reingjerder måtte flyttes. Høstflytting ble vanskelig å gjennomføre på tradisjonelt vis fordi vassdragseguleringa gjør at sjøene fryser seinere og det blir mye tåke og vanddamp. Konsekvensen er at flytting mellom sommer- og vinterbeite må utsettes til langt utpå høsten.¹⁶

Omstilling i reindrifta har endret arbeidsmetodene og behovet for arbeidskraft. Arbeidsmetoder som tidligere krevde mange ressurser har nå litt enklere, mens arbeidskrafta er blitt flyttet til annet mer ressurskrevende arbeid. Tidligere ble lederein og kjørerein brukt i forbindelse med flyttinger, og man gikk til fots og på ski. Etter at sjøene ble oppdemt har flyttingen om høsten skjedd med transportbiler. Etter innføring av skuter, helikopter og terrengmotsykler har reindrifta blitt effektivisert, blant annet ved at man kommer seg fortere over større strekninger. Dette har minsket behovet for boplasser i fjellet. Tidligere brukte man faste steder for kalvemerking, nå kombineres permanente og mobile gjerder.

I 1972 tråtte Reindriftsloven i kraft og det ble opprettet driftsenheter i reinbeitedistriktene. Reindrifta i Røyrvik ble organisert i Østre Namdal reinbeitedistrikt, som nå heter Tjåehkere sijte. I dag er det 13 driftsenheter som tilhører dette distriktet. Distriktet er videre oppdelt i to sommergrupper, Steinfjellgruppen og Jåma/Dærgagruppen. Om vinteren er gruppene delt i fem mindre grupper.

---

¹² Ibid 55

¹³ Ibid

¹⁴ NOU 2007:14 kap 17

¹⁵ Gartland 2003:141

¹⁶ Berit Ellen Gaino Jåma, e-post 8.5.2017

Distriktet strekker seg over to land, to fylker og titalls kommuner. Vinterbeite er i områdene mellom Namsos, Steinkjer, Overhalla og Grong. Tidligere ble også områder i Vestre Namdal reinbeitedistrikt brukt som vinterbeite. Vår-, sommer- og høstbeitet er i Røyrvik, Namsskogan og områder i Hattfjelldal, og Grane i Nordland. Også på svensk side av grensen har Tjåhkere Sijte konvensjonsland om sommeren.

Tsjernobylulykka i 1986 fikk store konsekvenser for reindrifta i området. Nivået av bequerel i reinkjøttet var i mange år svært høyt. Tjåhkere-sijte ble ikke "friskmeldt" før i 2015. For å kunne drive med produksjon av reinkjøtt, måtte reineiere fore ned slaktedyra i omlag en og en halv måned før slakting. Høsting av reinlav, innsaming av rein og selve foringen krevde ekstra arbeidskraft.

For å kunne fore reinene måtte det bygges foringsanlegg. Det ble satt opp foringsanlegg i Tunnsjøflyan og på Fjellstad. Nedforinga foregikk samtidig med høstsamling og flytting til vinterlandet. Fremdeles finnes det steder i distriktet der bequerel-nivået må måles før slakting.¹⁷

Tjåhkere Sijte har de siste årene hatt store utfordringer på grunn av store rovdyrta. Dette har ført til at produksjonen, flere år, har vært nesten halvert. Før var en driftsenhets inntekt tilsvarende to årsverker, mens det idag er redusert til om lag ett årsverk. For å bøte på den tapte inntekta har noen av reineiere (særlig kvinner) måtte finne inntekt utenfor reindrifta.¹⁸

Eldre samiske boplasser er i stor grad knyttet til reindrifta. Boplassene finnes langs flyttveier og i beiteområder. På steder der det har foregått kalvemerking, skilling eller slakting er det ofte flere boplasser på samme sted. Slike boplasser har vært faste og brukt over tid. Andre boplasser kan ha vært brukt en natt eller i kortere perioder. På de faste boplassene var det gjerne flere gammer og bur, mens man ellers brukte teltgammer.

Johkegasken, på norsk kaldt Fagerneset, var den viktigste sommerboplassen i området. Sommerboplassen ble brukt i forbindelse med gjeting, kalvemerking og skilling. De ulike familiene hadde gammer her, og det var mye virksomhet. Da Namsvatnet ble oppdemt med 14 meter i 1951 ble Johkegaske lagt under vann og sommerboplassen måtte flyttes høyere opp i terrenget. Dette var en sår og vanskelig opplevelse for de som ble berørt. Selv om mange gammer og bur ble flyttet med, antas det at flere hundre kulturminner ble lagt under vann. Disse ble ikke registrert som en del av vassdragsregistreringene den gangen.

En boplass for en familie inneholder gjerne en eller flere gammer, bur, eventuelt et vedskjul, stenger for å tørke kjøtt på, og oppbevaringssted for kjøtt og melk. Melkekjellere var oftest plassert ved steder som ikke var faste boplasser, men der man satte opp telt for en kortere periode.¹⁹ Gamma var laget av stokker og buestenger, og tekket med never og torv. Etter hvert ble vintergammene bygd med kåavva, en forgang i torv eller i tre.

Mens de gamle tradisjonelle gammene hadde åpen ild midt i rommet, kunne de i seinere tid ha vedovn og også vinduer. Etter hvert som samene ble mer bofaste kunne boplassen ha jordkjeller, egen vinter- og sommergamme, bærbusker og potetåker. Gammer som fast bosted var i Røyrvik brukt fram til omkring 1960. Mange samiske familier kjøpte og bosatte seg på gårder allerede på mellom 1900- og 1920-tallet. Det var da vanlig med en kombinasjon mellom tamdyrdrift og gårdsdrift. I tillegg til rein hadde man melkekyr, sauer og hester. Arbeidsdelinga var ofte slik at noen søsken tok seg av reindrifta og noen av gårdsdrifta.²⁰ Flere slike kombinasjonsbruk ble etablert på Nyvikmoen ved Limingen. Denne grenda er bosted/sommerboplass til mange i reindrifta også i dag.

---

¹⁷ ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ Jonar Tomasson, muntlig meddelelse

²⁰ Ibid

Området ved Fjellstad i Grong er over lang tid brukt som vinterboplass for samer fra Røyrvik. Idag er området regulert til reindriftsformål og reineiere fra Røyrvik har satt opp sine vinter-gjeterhytter der.

En enkelthendelse som kom til å prege den samiske befolkningen i Røyrvik var Dunderlanddalsulykka. Syv innbyggere i Røyrvik omkom på vei hjem fra stiftelsesmøte av Norske Reindriftsamers Landsorganisasjon i Tromsø da bussen de kjørte forulykket i Dunderlandsdalen. Ulykka skjedde den 5. juli 1948.

SPOR OG AVTRYKK ETTER SAMISK BOSETTING OG REINDRIFT

Det er registrert flere hundre samiske kulturminner i Røyrvik, og stadig nye blir kjent. Kulturminnene finnes i alle deler av kommunen. Noen er knyttet til reindrift slik som melketanger, reinkruer, reingjerder og slakteplasser. Andre til boplasser slik som gammetufter, ildsteder, tufter etter bur, beingjemmer, kjøttgjemmer, melkegroper og barkuttak. Videre finnes gravplasser, hellige fjell og offersteder.

Noen steder utgjør kulturminnene en helhet ved at flere er samlet og kan forstås i sammenheng. Eksempler på det er Johkegaske og østdelen av Orvatnet i Børgefjell.

Alle samiske kulturminner eldre enn 1917 er automatisk fredet. Sametinget har et pågående prosjekt der de registrerer bygninger eldre enn 1925. I den forbindelse er fire bygninger i Røyrvik registrert som automatisk fredet. To av disse er i Johkegaske og to på Nyvikmoen.

Johkegaske er regulert til spesialområde bevaring i en egen reguleringsplan. Den er også pekt ut i Verneplan for kulturmiljø som en av de mest verneverdige kulturmiljøene i fylket. Reguleringsplanen inneholder bestemmelser for bevaring og utvikling av området.

Like sør for bebyggelsen på Nyvikmoen, er en tidligere boplass, Skogly, som var i bruk fram til 1960-tallet. Tuftene etter boplassen er godt bevart, og de siste som bodde der har mye kunnskap om bruken av hele området rundt boplassen. Dette stedet vurderes som et viktig samisk kulturminne fra nyere tid nettopp fordi det er en ressurs for å dokumentere bruken av en tradisjonell boplass fra midten av 1900-tallet. Et dokumentasjonsprosjekt vil ha overføringsverdi for å forstå andre boplasser.

Av andre nyere kulturminner er slakteplassen i Husvika. Denne samleplassen ble opprettet som en kompensasjon for vassdragsreguleringene, fordi flyttveger for reinflokkene ble mer usikre på grunn av dårligere isforhold. Slakteplassen ble plassert på dette stedet av Nord-Trøndelag elektrisitetsverk etter avtale med grunneier en tid etter Reindriftskjønnet i 1967.²¹ Slakteplassen har nå blitt flyttet til Bjørkmoen.

RELIGIØST LIV

Den gamle samiske religionen var nært knyttet til naturen og omgivelsene. Både månen og sola hadde en religiøs betydning. I gamma var det tre gudinner som holdt til, i døråpningen var Oks-ahka, innerst (ved båassja) var Joeks-ahka og i ildstedet var Saar-aahka. Saar-aahka hjalp til med barnefødsler, under navnegiving og kalving. Joeks-ahka tok seg spesielt av guttebarn og holdt sin hånd over jakten, mens Oks-ahka passet døra.²² Det var videre mange ritualer knyttet til ulike gjøremål i hverdagen og spesielt til håndtering av bjørnekjøtt og reinkjøtt. Til reinkjøttet var det regler for hvordan kjøttet skulle deles og

---

²¹ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

²² Jonar Thomassom, muntlig meddelelse, jf. Hermannstrand 2009:60

fordeles mellom familiemedlemmene. Innerst i gamma var helligdøra, båassja, der kjøtt ble brakt inn, mens melkeprodukter skulle inn gjennom den store døra, okse.²³

De sørsamiske trommene har et solkors på midten og ulike figurer mellom denne og kanten rundt. Sammen med hammeren og viseren kunne tromma brukes til å få tegn og signaler fra den åndelige verden. Gievrie (tromma) kunne gi svar på hvordan man kunne kurere sykdommer og hvilket offer man skulle gi de ulike gudene for å få lykke i reindriften. Mye tyder på at hver familie hadde sin tromme. Antagelig var det likevel bare noen få som var nåejtie (sjaman) og som hadde en spesiell rolle i religiøs sammenheng. Nåejtie kunne oppsøkes for å få råd og hjelp. Nåejtie kunne bruke tromma til å komme i ekstase eller transe og reise ut og ta rede på ulike forhold. Mens mennene brukte tromma, brukte kvinnene kniv, øks, stein eller beltet for å rådspørre sine Saajvh (guder eller ånder).²⁴ I forbindelse med kulturminneregistreringer som del av interregprosjektet «det samiska rummet» ble det for få år siden gjort et sensasjonelt funn av en Gievrie i Hudningsdalen. Den befinner seg i dag hos Vitenskapsmuseet.

Ofring kunne skje både inne i gamma og på spesielle steder ute. Trolig var det vanlig å ha et offersted like utenfor gamma i nærheten av båassja (innerst i gamma). Andre offersteder er gjerne ved en spesiell fjellformasjon eller markert med en spesiell stein. Offersteder ble benyttet til ofring ved sykdom og ved faste høgtider i året. I Røyrvik finnes flere samiske offersteder og hellige steder. Gjennom skriftlige kilder og nedarvet kunnskap er mange av disse fortsatt kjent. Gjennom misjonæren Thomas von Westen har vi opplysninger om sju samer som eide omtrent femti hellige fjell, eller arvefjell, spredt over store deler av Trøndelag.²⁵ Så mange som tolv av disse fjellene er i Røyrvik. I tillegg til hellige fjell kunne også elver, vatn og andre steder være hellige.

Kristningen av samene ble intensivert i tiden etter 1700. Før den tid var nok kristendommen kjent blant samene, men de levde etter egen religion. I 1719 ble presten i Snåsa bedt om å misjonere for samene i Snåsafjella. Lierne var på denne tida en del av Snåsa prestegjeld, mens Røyrvik lå under Nummedal prosti i Overhalla prestegjeld. Thomas von Westen var i Namdalen på sin misjonsreise i 1723, men han dro ikke lenger nord enn til Grong. Han hadde sendt bud på samene i området for å møte han der. Omlag 70 samer møtte opp. Andre samer nektet å møte han. På to steder samlet flere Nåejtie seg for å holde «motmesse» i stedet.²⁶ Misjonærene forkynte kristendommen samtidig som de forsøkte å forhindre at samene utøvde sin gamle religion, blant annet gjennom å samle inn trommer. Omkring 200 trommer ble samlet inn fra sørsamisk område og sendt til museet i København. Disse gikk dessverre siden tapt under en bybrann.

Samene i Røyrvik soknet til Gløshaug kirke på Harran. Her har det vært kirke fra middelalderen, mens dagens gløshaugkirke er fra 1689. I kirkeboka for Harran står samer oppført fra 1712. De første årene i forbindelse med dåp, men seinere også andre kirkelige handlinger. Etter Thomas von Westens besøk i 1723 ble det nøye skrevet inn i kirkeboka hvem av samene som deltok på nattverd.²⁷ I Gløshaug kirke ble det etter hvert holdt vårsamling og «Finnemesse» en gang i året.

Den første Røyrvik kirke ble innvidd den 11. september i 1828. Den lå på samme sted som den vi har i dag. Kirka ble bygd i samarbeid mellom samene og nybyggerne. Tilskudd til kirkebygging kom fra det offentlige, fra storgårder ellers i Namdalen og gjennom ofring i kirkene omkring. I Røyrvik ble det også samlet inn penger til bygginga, i tillegg til å skaffe stein til grunnmur og tømmer til konstruksjon og kledning. Saging av material og forberedelser til bygginga var det bygdefolket selv som sto for. Tre bygningsarbeidere fra Harran

---

²³ Hermannstrand 2009:60-61

²⁴ Ibid 2009: 63-64 og 61

²⁵ Fjellheim 1998: 19 og 49

²⁶ Hermannstrand 2009: 77-78

²⁷ Hermannstrand 2009: 80

ble leid inn i to uker for å gjøre tømringen. Alt annet arbeid på kirka ble gjort av lokalbefolkninga uten betaling. Kirkeinventaret ble kjøpt på auksjon fra Laugen i Nærøy.²⁸

Etter hvert som befolkninga økte ble den gamle kirka for liten. I 1899 startet byggearbeidet og ny kirke ble innvidd under storpreka den 25.juni 1901. Mest mulig av tømmeret fra den gamle kirka ble gjenbrukt. Gaver ble gitt til kirka i form av bygningsmateriale og inventar. I 1926 fikk kirka orgel og i årene etter ble galleriet utvidet og det ble lagt innvendig himling og panel på veggene i kirkerommet. Kirka fikk ny taktekking, tårnet ble reparert og ytterveggene ble malt på nytt. Samtidig ble også kirkegården utvidet. I 1938 ble altertavle og lysekrone gitt til kirka av Gjersvik landhandleri i forbindelse med feiringa av deres 25-årsjubileum.

På midten av 1960-tallet ble et mer omfattende arbeid på kirka gjennomført etter planer utarbeidet av arkitekt Aursand. Det ble gjort grunnmursarbeid, utvidelse av sakristiet, isolering av vegger og tak og nyoppbygging av tårnet som var råteskadet. I tillegg ble det lagt inn vann og sanitæranlegg. Interiøret ble også malt i lyse farger.²⁹

På forsommeren ble det hvert år holdt Storpreke. Da kom presten til Røyrvik. Storpreka varte i fire dager og alle kirkelige handlinger foregikk disse dagene, både nattverd, vielser, barnedåp, konfirmasjon og jordpåkastelser. I tillegg var det skoleeksamen. Folk kom langveisfra til denne store begivenheten, både fra Namsskogan, Lierne, Vefsen, Fatmomakk og Frostviken, i tillegg til områdene innenfor kommunen. Hver grend hadde en kirkestue for overnatting. Samene hadde kirkegammer som sto der boligfeltet er i dag. Mens tilreisende folk bodde tett og overnatta i gammer, hus og uthus under disse dagene, hadde presten sin egen «Preststuggu».

I tillegg til det kirkelige var Storpreka også tidspunktet der øvrig myndighet møtte befolkningen. Lensmannen var alltid på plass og etablerte et midlertidig kontor i en av bygningene. Handelsmenn ordnet til butikk i et bur eller et bursloft. Det var sjelden at folk hadde mulighet til å handle, så mange kom innom også bare for å se på vareutvalget. Om kveldene kunne det bli sang, spel og dans. I det hele tatt var nok Storpreka en viktig møteplass for folk.³⁰

Fra 1920 ble Storpreka endret fra å vare i fire dager til å vare i tre dager. Fra omkring 1950 gikk Storpreka over til å bli en fast konfirmasjonssøndag slik vi kjenner det i dag.³¹

Kapellet Kristi krybbe ble bygd på nordsiden av Namsvatnet på 1950-tallet. Kristi krybbe var det første kirkelige bygg som fikk byggeløyve etter krigen. Betingelsen for å få bygge var at det ikke skulle brukes rasjonerte varer eller faglært arbeidskraft. Kristi Krybbe ble et åttekantet fjellkapell i tømmer. Da det sto ferdig ble det vigslet av biskopen i Nidaros.

Sentrale i oppføringen av kapellet var Bjørn Helland-Hansen og pastor Jon Johnsen. Helland-Hansen var distriktslege i Grong og godt kjent i området. I 1935 fikk han bygge en hytte på nordsiden av Namsvatnet. Etter som årene gikk bygde flere av hans familiemedlemmer hytter i samme område.³² De første hyttene ble bygd nært Namsvatnet, men ble flyttet høyere opp etter oppdemmingen.

---

²⁸ Vekterli og Hjulstad 1978: 15-38

²⁹ Ibid 1978: 42-79

³⁰ Ibid 1978: 38-42

³¹ Røyrvik Bind I 1998:269

³² Vekterli og Hjulstad 1978: 125

SPOR OG AVTRYKK ELLER RELIGIØST LIV

Røyrvik kirke er, som eneste kirke i kommunen, viktig for innbyggerne. Kirka med kirkegården er et sted mange har sterk tilknytning til.

Kristi krybbe har gudstjenester sommerstid der både hyttefolk, turister og fastboende møter opp. I tillegg har Kristi krybbe en særegen historie som første kirkebygg etter krigen og ved å være bygd av hytteeierne, familien Helland-Hansen.

Prekestolsteinen på Steinfjellet var visstnok brukt av misjonærene under kristninga av samene. Sognepresten for Grong, Hans Peter Schnitler Krag, traff samene der i 1826. På grunn av uvær flyttet de imidlertid messen ned til det som i dag er Røyrvik sentrum. Det var da at prest og menighet ble enige om å igangsette byggingen av Røyrviks første kirke.³³ Krag skrev en beretning om denne reisen der han skriver at Thomas von Westen hadde brukt prekestolsteinen ca. 100 år tidligere for å forkynne kristendommen til samene.³⁴ Andre kilder tyder på at Thomas von Westen ikke var lenger nord enn Grong,³⁵ men muligens hadde han misjonerer under seg som var der.

Offersteder og hellige fjell er kulturminner som ikke nødvendigvis har gitt et fysisk avtrykk. I kulturminneloven defineres kulturminner også som steder det knytter seg tro og tradisjon til. Disse stedene er så langt ikke avmerket i forvaltningens offentlige databaser.

I utmarka finnes flere gravminner. I tiden før den første kirka ble bygd kunne det være vanskelig å få til å frakte døde til kirkegårder ved kirkene lenger nede i Namdalen. Samene gravla sine døde etter samisk skikk fram til kirka ble bygd på begynnelsen av 1800-tallet. Etter samisk skikk ble de døde lagt i røys eller kunne legges under en hammar, eller de kunne legges i jordgraver.³⁶ Gravene lå ofte fint og tørt og nært ferdsselsveier eller reintrekk.

GRUVEDRIFT

Etter malmfunn i 1909 ble det startet opp gruvedrift i Gjersvika. Grong Gruber A/S ble etablert i 1912. Det ble lagt planer om bygging av jernbane, taugbane og boliger for 1500 gruvearbeidere. Noen boliger ble bygd og det ble oppført hotell, administrasjonsbygning, bakeri, poståpneri, telefonsentral, butikk, samt sag og høvleri, staller og verksteder. Ingeniør- og stiegerboligen, eller direktørvillaen som den også kalles, ble bygd for at direktøren og de høyeste funksjonærene skulle ha et sted å bo når de besøkte drifta.

Allerede etter kort tid ble det full stans i virksomheten. 1.verdenskrig brøt ut og på grunn av mye fransk eierkapital måtte gruvedrifta legges på is. Staten overtok selskapet fra den franske eieren i 1918, og vedtok Grong-loven som ga staten enerett til skjerpning og utnyttelse av mineralforekomstene i det som ble betegnet som Grong-feltet. Tyskerne satte i verk et omfattende arbeid med mål om å få i gang drift i Gjersvik igjen under krigen. Både i mellomkrigstida og etter 2. verdenskrig ble det gjort forsøk på å starte opp med gruvedrift igjen. Først mange år seinere ble dette en realitet.

Den 12. august i 1972 ble Grong Gruber A/S i Joma åpnet. Dette var Nord-Europas mest moderne gruve. Gruva hadde på det meste 134 ansatte. Oppretningsverket behandlet 63 tonn råmalm pr. driftstime. I løpet av ett år (1981) ble det av 402 000 tonn råmalm framstilt 23 783 tonn kobber og 6 660 tonn sink.

---

³³ Vekterli og Hjulstad 1978: 17 og 18

³⁴ Vekterli og Hjulstad 1978: 17 og 18

³⁵ Hermannstrand 2009:77

³⁶ Jonar Thomasson, muntlig meddelelse 4.5.2017

Kobberkonsentratet inneholdt 2,4 tonn sølv. Mineralene ble fraktet fra Joma i lastebiler. Kobberet ble fraktet til smelteverk i Sverige med bil eller tog, mens til smelteverkene i Tyskland gikk transporten med skip fra Namsos. Sink ble fraktet til Odda smelteverk eller til Antwerpen.

Det finske selskapet Outokumpu overtok Grong Gruber i 1987 gjennom ditt heleide norske selskap Nordsulfid AS.³⁷ I 1998 ble gruvedriften nedlagt. I perioden mellom 1972 og 1998 var det tatt ut 11,3 millioner tonn råmalm.

Avfallsstoffene etter utvinninga ble deponert i Hudningsvatnet. Dette førte til at fisken døde ut. Tiltak for å bøte på skadene ble gjort gjennom bygging av en terskel som skulle skille avfallsstoffene fra resten av vatnet. Tiltaket har fungert godt og i dag er det godt fiske i Hudningsvatnet.

Skorvas Gruber ble stiftet i 1915. Gruvedriften ble satt i gang i 1952, mens gruva ble nedlagt i 1984. Taubanen som var 45 km lang, fraktet i perioden fram til 1976 malmen til utskipping på Kongsmoen.³⁸ Forekomsten var på om lag 7-8 mill. tonn og besto hovedsakelig av kobber og sink.³⁹ Gruvedrifta i Skorovatn har vært viktig for utviklingen av sørdelen av kommunen, særlig for Stallvika.

Gruvedrift har hatt stor betydning for utvikling av Røyrvik-samfunnet. Bygging av veien over Steinfjellet ble gjort i forbindelse med gruvedrifta i Gjersvika. Offentlige funksjoner som telefon og post og offentlige stillinger hadde tilhold i Grong Grubers bygninger i Gjersvik. Gruvedrifta i Joma førte til videre forbedringer av veinettet og byggingen av boligfeltet i Røyrvik sentrum. Videre hadde gruvedrifta hatt stor betydning både for offentlig og privat økonomi som igjen gav ringvirkninger til næringsliv og samfunnsbygging for øvrig. Innbyggertallet steg fra 495 i 1968 og til 700-750 i perioden fra 1973 til 1997. I 2010 var innbyggertallet tilbake til 495.⁴⁰

SPOR OG AVTRYKK FRA GRUVEDRIFTA

Deler av dagens bebyggelse i Gjersvika ble bygd av Grong gruber på begynnelsen av 1900-tallet. Før gruvedrifta var det to gårder i grenda. Med gruvedrifta ble det stor byggevirksomhet. Tømmer ble kjørt på isen fra Nyvika og mange bygninger ble oppført. Tuffer etter bolighus og vaskeri er fortsatt å se langs veien inn mot gruveinngangen. Ved terskelen lå det kai og lagerbygninger. Hotellet, Villaen og et par bolighus står igjen i det som var gamle sentrum. De forteller om en stortid som aldri ble noe av. Villaen er i dag eid av Røyrvik kommune som del av Røyrvik bygdatur. Den vurderes som et kulturminne av høy verdi. Sammen med de andre bygningene i området utgjør den et kulturmiljø som forteller om den første gruvetida i Røyrvik.

Vi har fortsatt mange bygninger fra perioden med gruvedrift i Joma. Ved gruveinngangen står administrasjonsbygget, oppredninga og verksteder fortsatt. Dagbruddet ligger høyere opp mot Jomafjellet. Røyrvik bygdatur har en modell som viser hvordan planene var for bygging av gruvesamfunnet nært gruveinngangen øverst i Hudningsdalen. Hadde disse planene blitt realisert ville boligområdet lignet mer på et tradisjonelt gruvesamfunn slik som i Skorovatn der arbeiderboligene er samlet på myra og funksjonærboligene i lia. Det boligfeltet som ble bygd i Røyrvik sentrum viser at det hadde kommet inn nye tanker i boligbygginga. I stedet for egne boligområder for de ulike stillingsgruppene, ble boligene nå plassert i mer vilkårlig rekkefølge langs veiene i boligfeltet. Boligfeltet fikk to store veisløyfer og midt i ligger

---

³⁷ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

³⁸ <https://no.wikipedia.org/wiki/Skorovas>, sett 02.05.2017

³⁹ https://snl.no/Skorovas_Gruber, sett 02.05.2017

<https://tv.nrk.no/program/FOLA00004674/en-dag-med-gruvearbeider-ottar-lund-ved-skorovas-gruber>, sett 02.05.2017

⁴⁰ SSB: Folkemengde 1. januar og endringer i kalenderåret, etter tid, region og statistikkvariabel

den store direktørboligen. Det var likevel tre typer boliger, tilpasset stilling i gruva. I tillegg ble det bygd garasjerekker på strategiske steder.

Da det gikk mot slutten av gruvedriften solgte Grong Gruver boligene til private. Etter det har mange endret boligene ved å skifte vindustype, kledningstype og takteking, samt påbygg og tilbygg. Boligfeltet som struktur er imidlertid godt bevart, og fortsatt finnes noen få originale «Jomahus» bevart. Garasjerekkene er der fortsatt, selv om noen har fått nye porter. Hybelhuset står fortsatt. Etter å ha stått ubrukt i mange år er det nå transformert til ny bruk.

VASSDRAGSREGULERING

«Den store overføringen» var prosjektert allerede i 1919, men ble gjennomført først i 1959. Namsens opprinnelige utløp i Namsvatnet ble sperret med en stor dam og vannet ledet via Vekteren, Limingen, Tunnsjøen og tilbake til Namsen gjennom Tunnsjødal kraftstasjon. Tunnsjøen var første vatn i kommunen som ble regulert, dette skjedde under krigen i 1942. Videre ble Namsvatnet ble regulert i 1951, Vekteren og Limingen i 1963. Utbygginga ble gjort av Nord-Trøndelag elektrisitetsverk. Mer enn en tredjedel av nedbørsområdet i Røyrvik har avløp til Sverige. Linnvasselv kraftverk ble innviet i 1962, og med det en overføring fra Limingen og til Kvarnbergsvatnet i Sverige.

Vassdragsreguleringa gav arbeidsplasser i anleggsperioden, stillinger i kraftverkene og økonomiske inntekter gjennom konsesjonsavgifter og eiendomsskatt. Videre skaffet den elektrisk strøm til alle husstander og et veinett mellom grendene. Ordfører og kommunestyret måtte imidlertid gjøre et iherdig arbeid for å få etablert et system med erstatninger til samfunnet og til de som ble direkte berørt av vassdragsutbygginga.

Reguleringa av Tunnsjøen gjorde at Hausen skoleinternat ble oversvømt og måtte flyttes, fisket endret seg og isen ble utrygg. Konsekvensene av reguleringa av Namsvatnet var likevel størst. Namsvatnet ble oppdemt med 14 meter. Det innebar at mye land ble lagt under vann. For samene betydde det at beiteplasser, flyttveier og ikke minst den viktige sommerboplassen på Fagerneset ble lagt under vann. For bøndene ble dyrkamark og bebyggelse oversvømt på tilsammen fem gårder. Disse var Nordheim, Vollmo, Jonasmoen, Nerli og Sandviken. Gårder og boplasser måtte flyttes. Boplassene på Fagerneset ble flyttet høyere opp terrenget. Gårdsbygninger ble forlatt eller flyttet til andre steder nært Namsvatnet eller på andre gårder. Tre familier valgte å flytte fra kommunen.

For å kompensere vassdragsreguleringer fantes lovbestemte erstatnings- og kompensasjonsordninger. Røyrvik kommune jobbet over flere år for å forhandle fram så gode erstatningsordninger som mulig. Flytting av gårder og boplasser var ressurskrevende og kostbart for de som ble berørt. Erstatninga ble imidlertid liten i forhold til utgiftene, selv om det var relativt god sammenlignet med erstatninger andre steder. Samtidig endret reguleringa fisket i sjøene og muligheter for bruk av sjøer og vassdrag på ulike måter, blant annet til fløting av tømmer og til ferdsel med hest og slede vinterstid. Dårlig is skapte utfordringer for mange, for skogbruksdrift, landpostbud og reindrift.

For første gang i Norge ble det forhandlet fram et eget reindriftskjønn som grunnlag for kollektivt erstatningsoppgjør til næringen for konsekvenser av naturinngrepene. Dette skjønnet ble avhjemlet 24.10.1967.⁴¹

Ved siden av oppdemte sjøer ble det bygd kraftverk i Røyrvikfoss og Tunnsjøfoss i Røyrvik. Tunnsjø kraftverk ble bygd rett over grensa til Lierne og store Tunnsjødal kraftverk ble bygd ved Tunnsjødalen. Dammer, overføringer og terskler ble bygd i Namsvatnet, Vekteren, Limingen og i Tunnsjøflyan.

---

⁴¹ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

SPOR OG AVTRYKK FRA VASSDRAGSREGULERING

Selve kraftverkene, transformatorstasjonene, kraftledninger og dammene er teknisk-industrielle kulturminner. Norsk vassdrags- og elektrisitetsverk (NVE) har laget verneplaner for kraftverk og damanlegg, og for kraftlinjer. Her er de nasjonalt viktige kulturminnene valgt ut. Enkelte av installasjonene i Røyrvik kan tillegges verdi som lokalt viktige kulturminner, slik som Namsvassdammen og Røyrvikfoss kraftverk.

I forbindelse med vassdragsreguleringa ble det sommeren 1962 gjort vassdragsundersøkelser i områdene østre og vestre Vekteren, Røyrvik og nærmeste område, Staldvik og nærmeste område og Tunnsjøflyan. Under registreringene ble det sett etter bosettingsspor, med spesielt vekt på steinalderbosetting. Det ble registrert kulturlag og enkeltfunn på 8 steder. Vekterlia ble utpekt i rapporten som eneste sted der det var aktuelt å gjøre nærmere undersøkelser, da «her konstantert kulturlag og funn tyder på mer eller mindre permanent bosetting i trolig steinalder, bronsealder og inn i første jernalder».⁴²

Områdene rundt Namsvatnet ble ikke registrert i forbindelse med vassdragsutbygginga. Her finnes fangstanlegg, boplasser og andre kulturminner nær sjøen. Under vann finnes uregistrerte kulturminner på Fagerneset og sannsynligvis ved sundet, midt i Namsvatnet. Sundet var så grunt at man tidligere kunne krysse med reinen, og deler av året måtte man dra båtene over.

KRIGEN

Natt til 9. april i 1940 ble en rekke norske byer angrepet av tyske styrker. Tyskerne rykket nordover og 20., 21. og 22. april ble Namsos bombet. Selv om Røyrvik lå langt unna de sentrale krigshandlingene ble innbyggerne sterkt berørt av krigen. Ikke minst fordi tyske bombefly og krigsfly fløy over fjellbygdene langs svenskegrensa dag og natt for å transportere soldater og materiell til og fra Nord-Norge.⁴³

Mobiliseringsordren for alle våpenføre menn betydde at bygdas menn dro ut for å delta i krigen som soldater. Flere fra Røyrvik deltok i kampene ved Narvik i 1940.⁴⁴ Lærere fikk instruks om ny ideologi for skolen som de måtte godta, ellers ble de skifta ut. Tyskerne etablerte seg i Røyrvik som mange andre steder. Hovedårsaken til det var tyskernes plan om gruvedrift i Gjersvik.⁴⁵ Gjersvik var sentrum i Røyrvik på denne tida. I administrasjonsbygningen holdt den tyske sjefen til.

Informasjon fra alliert side var vanskelig å få tak i. Alle radioer måtte innleveres og all offentlig informasjon ble styrt av tyskerne. Enkelte hadde nok likevel et radioapparat godt skjult og mottok informasjon som ble spredd til andre. Telefonene på denne tida fungerte slik at alle på samme linja kunne høre hva alle andre sa. Telefonsentralen kunne dermed sende ut kodemeldinger utover bygda om mistenksomme personer eller militærpatruljer som var på vei.

Det var rasjonering av matvarer, bensin og lampeolje. Fordi olje var mangelvare, var karbidlamper den viktigste lyskilden om kveldene. Gjersvik landhandleri kjøpte ut alt mel fra mellageret sitt og fordelte det til gårdene slik at ikke tyskerne skulle ta det. Etter hvert ble det lite varer i butikken. De få varene som fantes var etterhvert surrogat og erstatning i stedet for vanlige råvarer. Sjølhusholdet økte ved at flere begynte å dyrke korn og grønnsaker. Melking av reinsimler hadde avtatt på 1920-tallet, men ble tatt opp igjen under krigen.⁴⁶ De gamle kvernhusene ble tatt i bruk på nytt. Rasjoneringsmyndighetene gav da forbud mot å male eget korn og lensmenn ble sendt ut for å plombere kvernene. Mange steder i bygda ble det drevet

---

⁴² Ertsås 1962:3

⁴³ Ola Hjulstad: Krigens dagbok 1940-1945

⁴⁴ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Gartland 2003:141

kullmilebrenning, blant annet på området der skolen ligger. Kullmilebrenninga gav inntekt fordi trekullet ble brukt til å utvikle gass som kunne brukes som drivstoff.

Det var organisert motstandsarbeid i Røyrvik. Røyrvik ble et ledd i en rapporttjeneste som gikk fra Namsos til Trongfoss og videre til Røyrvik og Sverige, og som fungerte hele krigen. Her ble beskjeder og rapporter transportert. Tross forbudet mot å hjelpe flyktninger, var det mange flyktninger som kom og fikk hjelp til å krysse grensa mot Sverige. Flyktningeruta sør i kommunen gikk over Tunnsjøen; Flatådal – Skorovatn – Stallvika – Vollmoen – Sverige. Den var mye brukt og gav mange hjelp. En god del flyktninger ble loset fra Bindal og over Smalåsen til Namsvatnet og videre gjennom Orvatnet og til Leipikvatnet i Sverige. Det var også mange som flyktet gjennom Hudningdalen og over til Blåsjøen. Nettverket av folk som hjalp til og loset flyktningene, var tett og avgjørende for at ingen ble avslørt.

Mot slutten av krigen var det planlagt en større aksjon på alliert side, kalt «Waxwing» som skulle utløpe fra Orvassdalen. Hensikten var å dele hele Norge i to som ledd i å gjenerobre landet. 16 fallskjermjegere kom og etablerte en leir ved Orvatnet. Utstyr og telt ble fraktet dit. Like før gjennomføringen ble aksjonen redusert i omfang til blant annet å utføre flere større sabotasjeangrep på Nordlandsbanen.

SPOR OG AVTRYKK ETTER KRIGEN

Tyskerne bygde en dam ved utløpet av Bjørkvatnet som en del av planene om å bygge et større kraftverk i elva fra Bjørkvatnet.⁴⁷ Rester av denne dammen er der fortsatt.

Flyktningerutene er viktige kulturminner. I Lierne har de Flyktningerennet som går langs en fluktrute fra Nordli til Gäddede. Flere av flyktningerutene kan gås opp, avtegnes på kart og hele eller deler av dem kan kanskje merkes og brukes som turløyper.

I Orvassdalen er det ikke dokumentert eksakt hvor fallskjermavdelingas leir var plassert. Mer kunnskap om hendelsen og en stedfesting er et aktuelt prosjekt.

SAMFERDSEL OG OFFENTLIG VIRKSOMHET

Røyrvik ble egen kommune i 1923. Fra Formannskapsloven ble vedtatt i 1837 og til 1923 var Røyrvik del av Grong herred. I 2013 ble Røyrvik innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk.

Den første offentlig bygde bygningen i Røyrvik var skolebygningen i Mykkelvika. Den ble oppført i 1750-åra og drevet av samemisjonen. Allerede i 1788 meldes det om at skolen ikke hadde vært brukt på mange år og sto til nedfalls.⁴⁸

Hausen skole og internat ble opprinnelig bygd som et forretningsbygg av en privatperson som ville være i forkant i påvente av den planlagte jernbanen til Grong Gruber som skulle komme langs Tunnsjøen. Seinere, og fram til like etter 1950, ble bygningen brukt som internat og skole for barn i sørdelen av kommunen. Hausen skole og internat ble revet noen år etterpå.⁴⁹

---

⁴⁷ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

⁴⁸ Røyrvik. Bind I 1998:72

⁴⁹ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

Det første administrasjonssentrum i Røyrvik ble bygd opp i Gjersvika i forbindelse med oppstart av gruvedrift på begynnelsen av 1900-tallet. Ved siden av gruvas administrasjon, butikk og bakeri ble det også bygd kontorer for offentlige stillinger. Videre ble det etablert poståpneri og telegraf.

I og med at kirka ble bygd i Røyrvik på begynnelsen av 1800-tallet, var Røyrvik et sentralt sted i kommunen også før kommuneadministrasjonen flyttet dit. Allerede i 1845 ble den Rørvikgården som lå der Børgefjell gjestegård er i dag, etablert som skole og klokkegård for Østre Namsalmenning.⁵⁰

Etter at Røyrvik ble egen kommune i 1923, ble det oppført et undervisnings- og internatbygg omtrent der gjestegården ligger i dag.⁵¹ Her var det skole fram til et nytt skoleinternat ble bygd i 1954 på sørsiden av elva, der skolen er i dag. Denne bygningen ble bygd på med en ny fløy i 1959 som inneholdt blant annet sløysdal og skolekjøkken. Internatdriften ble nedlagt i 1960 da skoleskysordningen ble innført for hele kommunen. Bygningen fra 1954 fungerte etter dette som aldersheim fram til ny syke- og aldersheim stod ferdig i 1970. Omtrent samtidig ble skolen påbygd med en undervisningsdel for ungdomstrinnet. På 90-tallet ble den eldste fløya, den fra 1954, flyttet som hel bygning. I dag er dette «Kråa» som Røyrvik sanitetsforening driver. Tomta der 54-fløya hadde stått, ble nå bebygd med lokaler for kontor og bibliotek.⁵² I 1976 fikk skolen svømmehall. I 2010-11 ble 59-fløya revet, skolen ble igjen bygd om og fikk blant annet en ny storstue. I 2016 ble gymsal og svømmehall revet, og et nytt idrettsbygg sto ferdig i 2018.

På tomta der «Kråa» står i dag, stod det tidligere en annen bygning som også ble kalt «Kråa». Dette var en sykestue som kommunen bygde i 1948-49. Denne bygningen ble revet rundt 1990. Røyrvik omsorgssenter ble bygd i 1969. Et nytt tilbygg kom i 1979 og en større påbygging ble gjort i årene etter 2000.

Samemisjonen etablerte internatskole på Havika ved Namsos i 1910. De fleste samiske barn fra Røyrvik gikk der. Etter at den ble nedlagt i 1951 ble sameskolen i Hattfjelldal brukt. Noen samiske barn gikk på bygdeskolen, særlig under krigen da Havika skole var stengt. Etter at sameskolen på Snåsa åpna i 1968 har de fleste samiske barn gått på skole der.⁵³

I 1963 ble det bygd samfunnshus og kommuneadministrasjonsbygg i sentrum. Med dette ble Røyrvik som sentrum i Røyrvik kommune godt etablert. Kommunehuset ble påbygd og endret på slutten av 1990-tallet.

I årene før og etter at Grong Gruber startet sin virksomhet i Joma i 1972, ble Røyrvik sentrum endret. Gruva bygde totalt 123 boliger til sine ansatte, på det som tidligere var innjorda til gården Rørvik, eller «Framett» som den ble kalt.

Røyrvik kommune etablerte Røyrvik bygdatun på slutten av 1970-årene. Våningshuset fra midten av 1800-tallet fra gården Nyvik Nordre gnr.72 bnr 1, kalles Nyvikstua og var sentral i oppbygginga av bygdetunet. Etter stor innsats fra Nina Rørvik ble gjenstander innsamlet og bygninger fra ulike steder i kommunen ble flyttet til museumsområdet. Museumsområdet ble seinere utvidet og det ble etablert en egen samiske avdeling med gamme og stolpebur.

Ferdsl til og fra Røyrvik foregikk til fots eller med hest eller kjørrerein i lang tid. Faste traseer ble nok brukt. Prestvegen er en av de eldre ferdselsvegene som har fått et navn som fortsatt er kjent. Denne ferdselsvegen, som gikk fra Trones til Røyrvik kirke, brukte presten når han kom oppover til Storpreka hvert år.

---

⁵⁰ Rørvik, bind I 1998:276

⁵¹ Dette brant på slutten av 1960-årene.

⁵² Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

⁵³ Hermannstrand 2009:334

Ferdsel gikk i alle retninger. Handelsvirksomhet var i tillegg til reindriften det som førte med seg mest ferdsel. I en periode kom det også krøtterdrifter over Børgefjell fra Susendalen og Hattfjelldalen. Disse kjøpte opp krøtter hele vegen ned til markedet i Trondheim.⁵⁴ Under krigen ble gamle ferdsselsveier brukt til å skyss flyktninger over grensa.⁵⁵

Reindriftsfamiliene flyttet med reinen etter faste flyttleier vår og høst. Om høsten flytter reinen til lavere strøk i området mellom Namsos og Steinkjer, på våren trekker de nordover mot Børgefjell igjen.

Mest handel foregikk i Harran og Grong. Det hendte også at man dro nordover til Grane og Mosjøen med varene sine. Stallvika har fått navnet sitt fordi det var bygd flere staller der for ferdafolket som kom over Tunnsjøen fra Frostviken, Nordli og Røyrvik. Fra Småvatna gikk det fast ferdsselsvei ned til Grøndalen og Trones. Fast ferdsselsveg var det også mellom Stallvika og Ingulfsvatnet.

Små og store vatn var viktige ferdsselsårer både sommerstid med båt og på isen om vinteren. Man rodde og fraktet krøtter, varer og folk over sjøene. Ved flere vatn er det tanger som heter «Kaukartangen», der folk kunne stille seg opp og rope på båtskyss. Andre tanger har navn som «Halvveggestangen» og «Halvmilstangen». Både på Limingen og på Tunnsjøen var det skyssbåter. Skyssbåten over Tunnsjøen het «Fram», mens på Limingen kjørte «Oter», «Petrollea» og «Calle». «Calle» var den største.⁵⁶ Ved siden av skyss av folk og varer ble den også brukt til frakting av prøvepartier med kis fra Gjersvik til videre transport i Sverige.

Mellom Røyrvik og Gjersvika og ut til grendene, og mellom grendene, var det faste gang- og kjøreveier eller stier. Ferdsselsveiene i terrenget ble ofte kombinert med båt over sund og vatn. Kavling ble brukt for å forsterke veiene der det var myrer. En del veier og stier ble forbedret med grov planering for å gjøre det lettere for folk og kjøredoninger å komme seg fram. Mange stedsnavn er knyttet til ferdsselsveiene, for eksempel Lanningen som var stedet der man la til med båt når man krysset Huddingselva.

Om vinteren ble islagte vatn og elver brukt som ferdsselsveier. Godt snødekke ble brukt til å etablere vinterveger for kjøring med hest og slede. Lyse vårnetter med skareføre passet man på å bruke til ferdsel og transport.

Den første veien i kommunen ble bygd over Steinfjellet fra Brekkvasselv til Gjersvik. Steinfjellvegen ble bygd av 300 mann og 200 hester i 1912 og 1913. Det var Grong gruver som sto for arbeidet. Denne veien var vinterstengt. Fra omkring 1950 foregikk skyss over fjellet med snowmobil. Helårsåpen vei over Steinfjellet, med tunell, ble bygd i 1962-63.⁵⁷

I tillegg til fylkesbilenes snowmobil, hadde også kommunen anskaffet fire Snowmobiler. Rutekjøring til grendene ble drevet av «Billaget Snowmo», der også private hadde skutt inn penger. Driften pågikk i perioden fra 1949 til 1956. Bilene gikk mellom Gjersvika og grendene tre ganger i uka for å frakte folk og varer. Bilene var produsert av Bombardier i Canada.⁵⁸

Første vinter med helårsåpen bilvei til Røyrvik, og åpne bilveier innad i kommunen, var vinteren 1956-57.⁵⁹ Da var veien langs Tunnsjøen ferdigbygd. Denne veien ble bygd i 1956 i forbindelse med planlagte

---

⁵⁴ Gartland 2003: 139

⁵⁵ Det står mer om dette i avsnittet om krigen

⁵⁶ Vekterli, Johan Ole, informasjon skrevet 1.12.16 og oversendt pr e-post

⁵⁷ Bakken 2006: 9

⁵⁸ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

⁵⁹ Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

vassdragsreguleringer. Veien langs Tunnsjøen ligger lunere til enn veien over Steinfjellet. Det gjør den lettere å holde åpent med brøyting hele vinteren.

I forbindelse med vassdragsreguleringa var det mye veibygging utover på 50- og 60-tallet. Mens veiene mellom Gjersvik og Røyrvik og veien oppover Hudningsdalen ble bygd allerede på 1920 og 30-tallet.⁶⁰ Veier ble bygd for å frakte arbeidsfolk, utstyr og maskiner da anleggende ble bygd, og for å frakte ut kisen.

SPOR OG AVTRYKK ETTER SAMFERDSEL OG OFFENTLIG VIRKSOMHET

Alle de offentlige bygningene i Røyrvik er samlet i sentrum. Her står Kråa, den gamle skolestua, og videre dagens barne- og ungdomsskole, samfunnshus, kommuneadministrasjon og syke- og aldersheim. Nylig har kommunen også bygd et næringsbygg i sentrum der både offentlige og private aktører holder hus.

Prestvegen er en av ferdseleiene som i dag brukes i tursammenheng. Den er merket med varder. Namsskogan kommune arrangerte i årene 2000 til 2005 en turmarsj som kaltes «Prestmarsjen» langs denne gamle ferdseleien. Steinfjellstafetten går fra Trones til Røyrvik over Steinfjellet en dag, og tilbake over Skorovatn den neste. Steinfjellstafetten arrangeres hvert år.

Noen av de gamle veitraseene kan man fortsatt finne spor av. Gammelveien mellom Røyrvik og Gjersvika og gammelveien langs Hudningsdalen er to slike.

Gammelvegen mellom Stallvika og Skorovas brukes under det årlige arrangementet «Skorovasmassen».

Kommunen og turistnæringa har etablert merka sykkelveier og turveier der hele eller deler av disse går langs gamle veifar og ferdseleiarer.

I forbindelse med veiarbeid i dalen mellom Røyrvik og Hudningsdalen ble det funnet kavlbuer (halvkløyvde stokker), som tyder på en tilrettelagt ferdseleie langt tilbake i tid. I dag vet ingen eksakt hvor disse ble funnet. Funnet ble ikke meldt inn slik at det ble gjort arkeologiske undersøkelser.⁶¹

«Kvinnfolkveien» står det på et skilt ved Røyrvik-krysset. Navnet på veistubben viser tilbake til den tida det var vegløst til Røyrvika. I forbindelse med Storpreka kom folk i finstasen og måtte over dette myrlendte stykket og fram til kirka. Da var det kvinnene tok affære og fikk mennene til å lage vei over myra som man kunne gå tørrskodd den siste biten fram til kirka.

FRIVILLIGHET, LAG OG FORENINGSLIV

Det har i alle tider vært stor aktivitet i lag og foreningslivet i Røyrvik. De fleste innbyggerne er nok medlemmer i flere foreninger. Etter kommunalt initiativ er det grendelag i alle deler av kommunen, og i tillegg finnes interesseorganisasjoner som Røyrvik hagelag, Røyrvik hornmusikklag, Blandakoret Fjelljom og Fjellspretten gammeldansklubb. I perioder har enkelte lag vært store og aktive, slik Jomfrulaget var med sine revyoppsetninger. Noen lag har ukentlige aktiviteter, som Idrettslaget, andre arrangerer medlemsturer, eller utgir medlemsblad eller tidsskrift, slik Røyrvik historielag årlig fra 1994 har utgitt «Historiske streiftog i Røyrvik og omegn».

---

⁶⁰ Vekterli, Johan Ole, informasjon skrevet 1.12.16 og oversendt pr e-post.

⁶¹ Gartland 2003:140

Skytterlaget, Idrettslaget og Sanitetsforeninga er tre store foreninger som har eksistert lenge og vært viktige i samfunnsbyggingen.

Det frivillige skyttervesen ble opprettet av Stortinget i 1892 med mål om å fremme *praktisk skyteferdighet innen det norske folk og derved dyktiggjøre det for landets forsvar*.⁶² Røyrvik skytterlag ble etablert allerede i 1907. Skytterlaget har i dag en viktig rolle særlig i forbindelse med skytetrening og oppskyting for jegere.

Røyrvik kvinneforening som var stiftet i 1925, ble til Røyrvik sanitetsforening i 1947. Røyrvik kvinneforening sørget for fast helsehjelp i Røyrvik gjennom å ansette sykepleier Marie Nygård, Søster Marie, som bygdasøster i 1942. Fra 1947 drev hun sykestue i sentrum av Røyrvik.

Røyrvik idrettsforening ble stiftet i 1927. Folkehelsestanken var grunnlaget da idrettsforeninger ble stiftet, fra midten av 1800-tallet og utover 1900-tallet. Røyrvik idrettsforening har alltid hatt et stort aktivitetsnivå. Fotball og ski har vært hovedsatsingene.

Oskar Jåma var pådriver for å etablere en samisk kulturforening for Røyrvik og Østre Namdal. Luvlie Nåamesjen Dajve ble stiftet i 1980. Sammen med Røyrvik historielag etablerte de seinere samarbeidet *Bro mellom kulturer*. Bro mellom kulturer satte i 2005 opp forestillingen « Der stjerna bor » i samarbeid med Nord-Trøndelag teater og Åarjelsaemien teatere (Sydsamisk teater). Dette bygdespelet ble skrevet av Arne Andersson på grunnlag av intervjuer av lokalbefolkningen, mens stykkets musikk ble komponert av Frode Fjellheim. Prosessen rundt forestillinga gav et viktig grunnlag i arbeidet med å styrke samisk språk og kultur i kommunen.

Ungdomsrøysla var viktig på begynnelsen av 1900-tallet og ungdomslag ble etablert mange steder. Ungdomslaget «Fjelliv» holdt til i Mykkelvika. Et ungdomshus ble bygd i 1928 og var i bruk fram til omkring 1945. I 1974 ble Gudøyvangen grendehus oppført. I Røyrvik var det også et ungdomshus, der holdt ungdomslaget «Sneballen» til som var i virksomhet i perioden 1925 – 1942. Ungdomshuset sto på Røyrvik Nordre, «Nordgården». I 1956 ble et nytt ungdomslag stiftet, dette fikk navnet «Fjellvon». «Fjellvon» ble avviklet i 1968.

Bærflækkdagen ble første gang arrangert i 1989. De årlige bygdedagene er på sett og vis en videreføring av Storpreka, men inneholder mindre kirkelige handlinger og mer handel og fest. I dag er Bærflækkdagen et viktig møtested, blant annet for ungdom som er ute i utdanning.

Ved siden av de frivillige lag og foreninger har vi fagforeninger og politiske partier. Under gruvetida fra 1972 til 1998 var det en sterk fagforening i Røyrvik under Norsk arbeidsmannsforbund. På denne tida var det perioder der arbeiderpartiet og sosialistisk venstreparti sto sterkt og hadde flertall i kommunestyret. De fleste perioder har imidlertid Senterpartiet i samarbeid med Høyre og Venstre, hatt flertall. I dag har partiene på borgerlig side felles liste i kommunevalg.

SPOR OG AVTRYKK ETTER FRIVILLIGHET, LAG OG FORENINGSLIV

Flere lag og foreninger har klubbhus. Nyrud skytterhus med skytebane er skytterlagets klubbhus. Kråa har vært skole og aldersheim og brukes fortsatt av Sanitetsforeninga. Idrettsforeninga har vært viktig samarbeidspartner i utviklingen av Børgefjellsenteret med alpinbakke og løypenett, og i utviklinga av kunstgressbane og idrettsbygg i sentrum. Gudøyvangen Grendehus er en annen bygning der både vedlikehold av bygg og drift gjøres på frivillig basis.

---

⁶² https://no.wikipedia.org/wiki/Det_frivillige_Skyttervesen, sett 30.11.2016

TURISME, FRITID OG REKREASJON

Børgefjell nasjonalpark trekker mange turturister. Nasjonalparken ble opprettet i 1963 og utvidet i 2003. Andre verneområder i kommunen er Husvika og Vektarbotn naturreservat, Stallvikmyran naturreservat og Gudfjelløya naturreservat.

Både fortidas og dagens turister i Røyrvik kommer gjerne for å benytte seg av naturressursene som jakt, fiske eller skiterreng. Tidligere var det flere gårder som leide ut husrom til jakt- og fisketurister, slik man fortsatt gjør flere steder. Allerede på 1930-tallet gav dette gode inntekter til gårdene. Etterhvert har flere gårdeiere bygd egne hytter som de leier ut til jakt- eller fisketurister.

Gjersvik Hotell ble bygd i forbindelse med oppstart av gruvedrift i Gjersvik i årene etter 1910. Etter at gruvedrifta stanset opp disponerte hotellet også Direktørvillaen for sine gjester.

Da det på nytt ble gruvedrift på 1970-tallet ble det større behov for flere overnattingsplasser. Både Limingen gjestegård, Vekterli romutleie, Hudningsvatn campingplass og Bjørkmoen campingplass tok imot både gjester som kom som turister og de som kom i arbeidsmedfør.

Mange hytter i Røyrvik er bygd av grunneieren for utleie, eller av nærmeste familie som feriested.

I 1935 fikk distriktslege Bjørn Helland-Hansen bygge seg en hytte på nordsiden av Namsvatnet. Etter som årene gikk bygde flere av hans familiemedlemmer hytter i samme område.⁶³ Flere av hyttene består av gjenbrukte materialer eller hus som er flyttet dit, slik en tømret skolestue fra Verdal er blitt til et feriested der. Forfatter Kirsti Birkeland er blant de som har tilbrakt nesten alle sine somre ved Namsvatnet. Hennes hytte har tidligere vært bur på en av gårdene i Røyrvik sentrum.

Vægkie, som i startfasen ble kalt Destinasjon Dærga, tilbyr overnatting i gamle og opplevelser av samisk kultur og naturbruk. Dette har vært de siste årenes store satsing innenfor turismen i Røyrvik.

SPOR OG AVTRYKK ETTER TURISME, FRITID OG REKREASJON

Gjersvik hotell er en viktig del av kulturmiljøet i Gjersvik og vitner om storhetstiden der.

Hudningsvatn Campingplass har fortsatt kiosken og hyttene stående. Hytter rundt om i kommunen er kontinuerlig i bruk og flere steder er nye hyttefelt skilt ut for nybygg og salg av tomter. Det særegne hytteområdet knyttet til fjellkapellet Reiret på nordsiden av Namsvatnet er fortsatt i bruk, selv om enkelte hytter nok brukes mer enn andre.

---

⁶³ Vekterli og Hjulstad 1978: 125

DEL 4. PLANFORSLAGET: VERDIFULLE KULTURMINNER – VERNESTRATEGI

Hovedhensikten med denne kulturminneplanen er å finne fram til et utvalg kulturminner som får et formelt vern gjennom bestemmelser i kommuneplanens arealdel. I tillegg til bestemmelsene gir handlingsplanen en prioritering av tiltak for bevaring og utvikling av kulturminnene.

Etter en oversikt over viktige perioder og tema i Røyrviks historie inneholder dette kapitlet fire deler. Først presenteres de utvalgte og prioriterte kulturminnene, deretter forslag til bestemmelser og retningslinjer for vern. Så kommer en kort redegjørelse over miljømessige og økonomiske konsekvenser av planforslaget. Til slutt i denne delen er Handlingsplanen som viser tiltak knyttet til bevaring, forvaltning, formidling og verdiskaping.

PRIORITERTE KULTURLANDSKAP, KULTURMILJØ OG KULTURMINNER - UTVALG OG BEGRUNNELSE

Utvalget av kulturminner for planen presenteres og begrunnes i tabellene nedenfor. De utvalgte kulturminnene er sortert i fire kategorier:

Kategori 1: Kulturlandskap	Gudfjelløya, Bukta/Strandvika, Tunnsjørøyvika, Zarinatangen, Slåttemyrer i Hudningsdalen
Kategori 2: Kulturmiljø	Gjersvik, boligfelt nord i Røyrvik sentrum, Johkegaske, Reiret, Orvatnet, Skogly, Nebo
Kategori 3: Kulturminnetype	Små hus i landbruket, fiskerøykeri, hellige fjell og offersteder, bygg eldre enn 1900, bureisingsbruk, helhetlige tun med gamle bygg.
Kategori 4: Kulturminne	Villaen, Gjersvik hotell, Gudøyvangen grendehus, Kråa, Kristi Krybbe, Bur/ hytta til K. Birkeland, Kåavaen på Solstad, Uthus på Nerbo, Strømmast i Mykkelvika, Gammelveien mellom Røyrvik og Gjersvika. Gammelveien Stallvika – Skorovatn. Gammelveien Røyrvik-Lanningen

Utvalg og begrunnelse.

KATEGORI 1: KULTURLANDSKAP

Utvalgte kulturlandskap	Begrunnelse/ verne vurdering
Gudfjelløya.	Høye kunnskaps- og opplevelsesverdier. Samisk offersted, tro og tradisjon knyttet til stedet og vedlikeholdt kulturlandskap. Bruksverdi knyttet til formidling av disse i tillegg til videreføring av gårdsdrift med beiting. Inneholder både offersted som er et automatisk freda kulturminne og er et naturreservat på grunn av sin variasjon i skog- og naturtyper, økosystemer og arter.
Bukta og Strandvika.	Kulturlandskapet består av slåtteenger og ligger i sørenden av Tunnsjøen, og ble fraflyttet i slutten på 1950-tallet. Engene omfatter tidligere dyrka (og pløyd) mark, slåttemark og beitemark. I dag fremstår engene som frisk, næringsrik eng i gjengroing. Artsutvalget er begrenset og preges av vanlige, noe næringskrevende

	<p>eng- og engskogsarter. Lokaliteten vil gro til hvis det ikke ryddes kratt og settes i gang skjøtsel i form av slått eller beite.⁶⁴</p> <p>I Strandsvika har det vært et samisk bosted, gården ble ryddet av en samisk familie. Blant gårdshusene var det også en gamme som ble brukt til å røyke kjøtt. Bygningen er i dag i dårlig forfatning.</p>
Tunnsjørørvik.	<p>Jordbrukslandskap, utviklet og formet av bøndene gjennom mange generasjoner. Har endret seg fra høstingsbruk til dyrkingsbruk. I høstingsbruket utnyttet bøndene ressursene i utmarka, og jordbrukslandskapet bestod av oppstykkede åkrer, frodige slåtteeenger og beitemarker. Dyrkningsbruket, utviklet gjennom 1900-tallet, er basert på intensiv utnyttning av dyrket jord, mekanisering og spesialisering. Området har et særpreget som viser kulturhistoriske verdier som er formet gjennom langsiktig drift, skjøtsel og vedlikehold. Flere eldre bygninger, løer og et bur som er fra slutten av 1800-tallet.</p>
Zarinatangen	<p>Opplevelsesverdier særlig knyttet til historien om Zarina Zarisdatter. Kunnskapsverdier ved godt lesbart fangstanlegg. Bruksverdier gjennom god tilgjengelighet, beliggenhet og tilrettelegging.</p>
Slåttemyrer i Hudningsdalen	<p>Slåttemyrer er i Rørvik den klart mest betydningsfulle naturtypen innenfor kulturlandskap; dette gjelder både antall lokaliteter og lokalitetens verdi. Tre av slåttemyrene har fått høyeste verdivurdering (Langslåtten, Kustakkslettet og Femstakkmyra), men de fleste er vurdert til å ha lavere verdi på grunn av gjengroing og manglende hevd. Noen av lokalitetene med slåttemyr har ekstremrik myrvegetasjon, og ekstremrik myr i høgereliggende områder er en hensynskrevende vegetasjonstype.</p> <p>Myrslåtten er opphørt, og de fleste lokalitetene som er klassifisert som rikmyr har blitt slått tidligere. Avgrensningen mellom rikmyr og slåttemyr er vanskelig, og disse to naturtypene går over i hverandre. Det meste av myrslåtten tok slutt i siste del av 1800 og første del av 1900, i noen områder fram til ca. 1960, områdene har flere tydelige spor etter stakker og stakkstenger. Myrslått var arbeidssomt i forhold til mengde fôr som ble høstet, men var likevel livsnødvendig for å få nok overvintringsfôr til dyra.⁶⁵</p>

KATEGORI 2: KULTURMILJØ

Utvalgte kulturmiljø	Begrunnelse/ verne vurdering
Gjersvik.	<p>Høye kunnskaps- og opplevelsesverdier fordi kulturmiljøet representerer en fase med stor betydning for historien om Rørvik som gruvesamfunn. Samtidig er den et symbol for en storhetstid som bare så vidt fikk begynt og dermed også historien om alle planene som ikke ble noe av, en kilde for nysgjerrighet og undring. Bruksverdi knyttet til formidling, men også til framtidig bruk av bygningene. To bygninger er boliger og godt egnet til dette. Villaen eies av museet og brukes i formidlingssammenheng, hotellet har potensiale for fornyet bruk til overnatting eller ny bruk.</p>

⁶⁴ A. Lyngstad mfl. 2007

⁶⁵ A. Lyngstad mfl.2007

Boligfeltet i Røyrvik sentrum.	Høy kunnskapsverdi som et gruvesamfunn fra en nyere tid enn de fleste andre. Nye idealer på 1970-tallet er synlige gjennom boligfeltets struktur. Forskjellig type bolig ut fra stilling i gruva, men plassering av boligene følger en annen struktur enn i de tradisjonelle gruvesamfunnene som eksempelvis i Skorovatn. Etter at Jomahusene ble solgt til private er mange ombygd, det er derfor verdifullt å bevare Jomahusenes særpreg der det fortsatt er mulig.
Johkegaske	Høye kunnskaps-, opplevels- og bruksverdier. Etter oppdemminga av Namsvatnet ble sommerboplassen på Johkegaske/Fagerneset flyttet høyere opp i landskapet. Et eksempel på hvilke konsekvenser den tekniske utviklinga av storsamfunnet kan ha for samisk kultur og næring. Her er flere automatisk freda kulturminner, fangstgroper, ulike bosettingsspor og et intakt tradisjonelt sommerbosted. Brukes fortsatt, viktig møteplass under de årlige kirkehølgene i Johkegaske. Kulturmiljøet er regulert til bevaring gjennom reguleringsplanen fra 1997. Kulturmiljøet er med i Verneplan for kulturmiljø. Avgrensing som omfatter gamle Fagerneset, som er under vann.
Reiret	Kunnskaps- og opplevelsverdier som et særegent hyttefelt med en særegen historie. For hytteeierne er bruksverdien høy, og kulturmiljøet knyttet til tilhørighet. Hyttegrenda har også verdi som et eksempel på en grunntanke om gjenbruk og enkelhet som er verdifull framover. Kristi Krybbe er sentralt i kulturmiljøet og har sin egen historie som første kirkebygg etter krigen. Terrenginngrep som dammer etc for å ha steder å hente vann i fra.
Orvatnet	Kunnskapsverdier og opplevelsverdier særlig på grunn av kontinuiteten i bruken av området. Her er kulturminner fra Steinialder på samme sted der det i dag er reingjerde og en samisk boplass. Området ble brukt under siste del av krigen, historier er knyttet til dette. På østre ende av vatnet er det registrert kulturminner, men det er ikke gjort registreringer på vestre del av vatnet.
Skogly ved Nyvikmoen	Høye kunnskapsverdier som et tradisjonelt samisk bosted som var i bruk fram til på 1960-tallet. Tre brødre som vokste opp her har mye kunnskap om bruken av område som er verdifullt og har høy overføringsverdi for å forstå andre samiske boplasser. Bevaring og dokumentasjon som kilde til kunnskap.
Nebo	Opplevels- og kunnskapsverdier. Som boplass og arbeidsplass for en av to kjente båtbyggere i Røyrvik (Lars Bendiksen) har stedet høye kulturminneverdier. Uthuset med en hvelvet pram som tak er særegent, i tillegg er båttopprekket bevart. Bruken av området er dokumenterbart. Et sjeldent kulturminne. Båtene etter begge båtbyggerne bør registreres og bevares.

KATEGORI 3: KULTURMINNETYPE

Utvalgte kulturminnetyper	Begrunnelse/ verne vurdering
Små hus i landbruket	Mange av de mindre uthusene i landbruket, for eksempel utløer, bur, sommerfjøs og røykhus, går ut av bruk ettersom nye metoder kommer. Dette gjør at disse bygningstypene blir sjeldne. For å bevare kunnskap om disse bygningstypene og tradisjonene rundt de, bør flest mulig bevares.

Fiskerøykeri	Fiskerøykeri er typisk for Røyrvik. Kunnskap omkring røyking av fisk og kjøtt er knyttet til disse kulturminnene. Både kunnskapen og bygningene er bevaringsverdige og mange steder i bruk fortsatt. Som ildsted brukes ofte vedovner som har gått ut av bruk. Det er stor variasjon innad i kommunen, fra enkle ildsted til avlagte jugendstilsovner i Gjersvik.
Hellige fjell og offersteder	Hellige fjell og offersteder har høye kulturminneverdier og er derfor automatisk freda. For å bevare inntrykket av kulturminnet er det viktig å forhindre utbygging av ulike slag i disse områdene. Pr i dag er kulturminnene ikke lagt inn i kulturminneforvaltningas database. Fra andre kilder er tretten lokaliteter er kjent, ni saajvh (hellige fjell/steder) og fire offersteder. (Saemien sijtes første årbok).
SEFRAK-bygg ihht. liste	SEFRAK- registreringene viser at det på midten av 1980-tallet var bare 25 bygninger fra før 1900 i Røyrvik. Ved kontrollregistreringene i 2009 var så mye som ti av disse borte. Dette betyr at det finnes svært få eldre bygninger i kommunen noe som gjør de som er igjen særdeles verdifulle som kilde til den eldre bondehistorien.
Bureisingsbruk	Flere gårder i Røyrvik ble ryddet som bureisingsbruk etter 1920 innenfor statens prosjekt «Ny jord». På flere av disse er hovedbygningen noe endret, mens driftsbygningene stort sett er intakt. Noen av disse er godt bevart og fremstår som gode eksempler på bureisingsbruk.
Helhetlige tun med gamle bygninger	Det er få tun i kommunen med bare eldre bebyggelse. Slike tun gir ofte en opplevelse av fortid. Fordi det er så få av disse er de viktige å ta vare på. De gårdene det gjelder er blant de eldste gårdene i kommunen og har ofte flere historier eller personer knyttet til seg. Lappefogdens gård Ornæs er blant disse, videre Kjærnes og Småvatna.

KATEGORI 4: KULTURMINNE (ENKELTOBJEKT)

Utvalgte kulturminner (enkeltobjekt)	Begrunnelse/ verne vurdering
Direktørvillaen i Gjersvika	Særlig høye kulturminneverdier. Høye kunnskapsverdier ved at store deler av eksteriør og interiør er uendret. Kunnskapsverdiene forsterkes ved at arkivmateriale knyttet til bygging og bruk av bygningen er bevart i Grong Grubers arkiv. Opplevelsesverdier gjennom det urørte, undring og opplevelsen av å bli satt tilbake i tid. Bruksverdi som arena for formidling omkring de to periodene med gruvedrift i Røyrvik. Kommunens tusenårssted i 2000 sammen med Gudøyvangen grendehus.
Gjersvik hotell	Høye verdier som del av kulturmiljøet i Gjersvika, men også viktig som enkeltbygning. Gjersvik hotell var sentral som møteplass mellom lokalbefolkning og tilreisende, og gruvas ulike ansatte. I en periode var det butikk i første etasje på hotellet, noe som gjorde bygningen til en enda viktigere møteplass. I dag er hotellet et viktig symbol for gruvetida i Gjersvika. Størrelsen på bygningen forteller om hvor stor virksomhet det var og om planene som var lagt for utvikling av området. Bygningen står i dag ubrukt, men den har et stort potensial for ny bruk.

Gudøyvangen Grendahus	Gudøyvangen Grendehus er en godt bevart grendehus fra 1974. Den er lite ombygd og endret siden den ble oppført. Den fikk tilbygd ny scene og lager på slutten av 1980-tallet. Grendehuset er en bygning som er knyttet til frivillig arbeid. Bruksverdien er stor, det er mange ulike aktiviteter som foregår til ulike tider på året. Kommunens tusenårssted i år 2000 sammen med Villaen.
Kråa	Kråa ble først bygd som skolebygg, den fungerte en periode som sykestue drevet av sanitetsforeningen, og er i dag sanitetsforeningens aktivitetshus. Den er ombygd flere ganger. Kråa har høy verdi som kilde fra etableringen av offentlige tjenester i kommunen. Den var både det første skolebygget i sentrum og den første sykestua i kommunen.
Kristi krybbe	Fjellkapellet Kristi Krybbe har en helt spesiell historie ved visstnok å være det første kirkebygget som ble oppført etter krigen i Norge. Det er et åttekanta lafta bygg. Beliggenheten på nordsida av Namsvatnet styrker opplevelsesverdiene. Kristi krybbe er også sentral i kulturmiljøet Reiret.
Buret/ hytta til Kirsti Birkeland	Hytta til Kirsti Birkeland ligger i Reiret. Den er flytta fra Rørvikgården der den var et bur. Dette må ha vært ett av burene som ble brukt til overnatting eller som butikk under storpreka. Buret er med stor sannsynlighet fra før 1900, men trolig avglemt under SEFRAK-registreringene. En av de eldste bygg i kommunen.
Kåavaen på Solstad	Vintergammene hadde gjerne kåavva, eller kammers, som inngang til gamma. Det er få slike bevart. På Solstad står en slik Kåavva igjen selv om gamma er revet. Som en sjelden bygning har denne stor kildeverdi. Den har ikke en alder som gjør den automatisk fredet.
Uthuset med båttak etter Lars Bendiksen –	Uthuset hos båtbygger Lars Bendiksen har tak av en hvelvet pram. Dette er en særegen og sjelden bygning som forteller om fortidas ressursbruk. Bygningen ble satt i stand i 2018 med tilskudd fra Sametingets kulturvernmidler.
Gammelveien mellom Rørvik og Gjersvik	Veien ble bygget på 1920-tallet. Stykket mellom Vestereng og Gjersvik er godt bevart. Deler av stykket mellom skisenteret og Vestereng inngår i skisenteret løypeanlegg.

FORSLAG TIL BESTEMMELSER TIL KOMMUNEPLANEN

FØLGENDE BESTEMMELSER OG RETNINGSLINJER FORESLÅS INNARBEIDET I KOMMUNEPLANENS AREALDEL:

Generelle bestemmelser til kommuneplanens arealdel § 11-9

Landskap

Områder med natur- og kulturverdier som er vurdert som verdifulle landskap i kommunens kulturminneplan, skal ivaretas og forvaltes slik at kvalitetene i landskapet styrkes. Viktige kulturlandskapskvaliteter sikres gjennom en restriktiv holdning til inngrep. Ved oppføring av nye bygninger

eller installasjoner skal det tas særskilt hensyn til plassering og utforming, for å unngå negative estetiske og miljømessige konsekvenser.

Kulturminner og kulturmiljø

Alle bygninger eldre enn 1900 skal bevares. Vedlikehold og istandsetting skal gjøres på en slik måte at materialvalg og teknikk videreføres. Tilbakeføringer må gjøres på dokumentert grunnlag. Eventuelle søknader om dispensasjon for ombygging eller riving skal forelegges kulturminnemyndigheten til uttalelse.

Bygninger som kommunen anser som verneverdige skal bevares og tillates ikke revet, unntatt ved totalskade/naturskade. For bygninger som i seg selv, eller som del av et miljø, har historisk, arkitektonisk eller annen kulturell verdi, kan kommunen kreve at det tas hensyn til disse verdiene ved endring eller oppussing av fasade. Med sikte på bevaring og/eller gjenoppretting av husets karakter kan kommunen kreve at husets takform, fasader, vinduer, dører, materialbruk og farger opprettholdes eller tilbakeføres. Om nødvendig må det utarbeides en plan som ivaretar disse hensyn. Bygninger kan på- og tilbygges såfremt dette ikke reduserer bygningens verneverdi. Eventuelle tilbygg må underordnes den eksisterende bygningen med hensyn til plassering, utforming, størrelse, material- og fargebruk.

Kulturminner i utmarka som eksempel setre, setervoller, gamle veier, steingjerder, grensesteiner skal ikke endres eller fjernes, men bevares som historiefortellende elementer for ettertiden.

Freda kulturminner

Tiltak som berører et freda kulturminne eller dets omgivelser, skal prosjekteres og utføres slik at det har gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering. Tiltak som kan virke inn på automatisk freda kulturminner meldes inn til kulturminneforvaltningen, jf. Kulturminneloven § 8.

Dersom det i forbindelse med tiltak, over eller under vann, blir funnet automatiske fredete kulturminner som ikke er kjent, skal arbeidet stanses jf. Kulturminneloven §§ 8 og 9.

Bestemmelser til arealformål etter §§ 11-10 og 11-11

Bebyggelse og anlegg

Ved planlegging, utbygging og gjennomføring av tiltak skal nye bygninger og anlegg, samt endringer av eksisterende, tilpasses det bygde og naturgitte kulturlandskapet og byggeskikken på stedet.

Landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift

Innenfor arealformålet landbruks-, natur- og friluftformål og reindrift skal det legges vekt på god landskapstilpassing og stedegen byggeskikk ved oppføring av nye bygninger og anlegg. Hensynet til landskap, jordvern, kulturminner og kulturmiljøer skal ivaretas.

Dersom kommunen gir tillatelse til bygging av nytt bygg på en landbrukseiendom, skal bygningen tilpasses eksisterende bygninger i tunet gjennom volum, utforming og materialbruk.

Hensynssoner med retningslinjer § 11-8

c) *Sone med særlig hensyn til landskap (SOSI-kode 550) (Gudfjelløya, Bukta/Strandvika, Tunnsjøørørvika, Zarinatangen)*

Det verdifulle kulturlandskapet skal forvaltes slik at kulturminner og kulturmiljø, biologisk verdifulle miljøer, jordbruksareal, tilgjengelighet og den visuelle opplevelsen av landskapet ivaretas. Tiltak i hensynssonene skal sendes inn til regional kulturminneforvaltning til uttalelse.

c) *Soner med særlig hensyn til bevaring av kulturmiljø (SOSI-kode 570)* (Gjersvik, boligfelt nord i Røyrvik sentrum, Johkegaske, Reiret, Orvatnet, Skogly, Nebo)

Eksisterende bygninger skal holdes vedlike, uten vesentlige endring i materialbruk og størrelser.

Strøkskarakteren i boligfelt Nord i sentrum, med bygninger langs to gateløp med direktørboligen i midten, garasjerekker og gjenkjennbare arbeiderboliger og funksjonærboliger skal bevares. Ved byggesaksbehandling skal eiere oppfordres til å bevare eller tilbakeføre bygningens tidsmessige særpreg som «Jomahus»: fargebruk, vindusrekker som danner horisontale rekker i fasaden, stående og liggende panel, vindustype med hele ruter og enkelhet i materialer og utforming, lav takvinkel. Bygninger kan på- og tilbygges såfremt dette ikke reduserer bygningens verneverdi. Eventuelle tilbygg må underordnes den eksisterende bygningen med hensyn til plassering, utforming, størrelse, material- og fargebruk.

Hensynssoner med bestemmelser § 11-8

d) *Båndlegging etter kulturminneloven (SOSI-kode 730)* (Orvatnet)

Det er flere automatisk freda kulturminner i området som skal forvaltes i henhold til Kulturminneloven. Inngrep i grunnen eller andre tiltak som kan virke inn på de automatisk freda kulturminnene er ikke tillatt uten etter dispensasjon fra kulturminneloven.

f) *Båndlegging etter gjeldende reguleringsplan (SOSI-kode 910)* (Johkegaske)

Kulturmiljøet er vernet etter plan- og bygningsloven og skal forvaltes i henhold til bestemmelsene i reguleringsplan for Johkegaske.

KONSEKVENSER AV PLANFORSLAGET

MILJØMESSIGE KONSEKVENSER

I Røyrvik er det mange automatisk freda samiske kulturminner. Fra bondekulturen er det derimot lite som er bevart tilbake i tid. For å bevare tidsdybden og kunnskapen om bondekulturen i Røyrvik er det viktig å ta vare på et utvalg av kulturminner knyttet til tiden fra 1800 og fram til i dag.

Bevaring av kulturminner har stor verdi når det gjelder å bygge opp under lokalmiljøer og bevare grendenes identitet og beboernes stedstilhørighet. Framtidens generasjoner sikres tilgang til kunnskaps- og opplevelsesverdier gjennom kulturminnene. Merverdien ved bruk av kulturminner og kulturmiljø, for eksempel i turismesammenheng, gir langsiktige og positive effekter. Opprettholdelse av kulturlandskap er viktig også for bevaring av biologisk mangfold.

I miljøsammenheng representerer eksisterende bygg en ressurs. God forvaltning tuftet på kunnskap om skjøtsel, vedlikehold og istandsetting betyr god miljøpolitikk. Rivning og ødeleggelse av kulturminner har en negativ miljømessig konsekvens.

ØKONOMISKE KONSEKVENSER

Kulturminneplanen har ikke direkte økonomiske konsekvenser for private eiere av kulturminner. Bestemmelsene i planen får betydning når bygninger skal endres. Bestemmelsene vil skape forutsigbarhet for eier og føre til en tydeligere og mer effektiv saksbehandling.

Røyrvik kommune har ingen tilskuddsordning til istandsetting og vedlikehold av verneverdige bygninger. Men ved å stå i kommunal kulturminneplan, kan det være lettere å få tilskudd fra andre instanser. I Norsk kulturminnefonds tilskuddsordning for verneverdige bygninger prioriteres søknader på istandsetting av kulturminner som er med i kommunal kulturminneplan. Tilskuddene til spesielle miljøtiltak i landbruket har kommunale prioriteringer som vil ved neste revisjon settes i sammenheng med utvalget i denne planen.

For flere av tiltakene i handlingsplanen er det aktuelt å prosjektorganisere gjennomføringen. Det kan her være aktuelt å søke tilskudd til prosjekter gjennom ulike tilskuddsordninger.⁶⁶

Riksantikvaren har oppfordret alle kommuner til å frita freda bygninger fra eiendomsskatt. Det kan være aktuelt å frita også bygninger som får juridisk vern gjennom kommuneplanens arealdel. Et fritak begrunnes da i at eiere av freda og verna bygninger ivaretar kulturhistoriske verdier på vegne av samfunnet.

Ikke minst er kulturhistoriske bygg og kulturminner ressurser i utvikling av turisme og opplevelsesnæringer.

HANDLINGSPROGRAM

Handlingsprogram - prioriterte tiltak 2020 – 2025

Skjemaet inneholder forslag som er kommet opp i løpet av skriveprosessen, og i dialog med kommunens administrasjon. Handlingsprogrammet må rulleres jevnlig.

Nr	Tiltak	Når	Beskrivelse	Ansvar oppfølging	Samarbeidspartner
1	Vedlikehold og istandsetting av eldre bygninger	jevnlig	Bruke SMIL-midlene systematisk for bevaring av eldre bygg. Informere om andre tilskuddsordninger og kurs. Sette eiere i kontakt med bygningsvern-håndverkere	Kommunen, landbruk	Eiere, fylkeskommunen
2	Formidling av eldre tids kulturminner	2020	Lage plan for å gjennomføre skilting, eller KULMIN e.l , stier der det er aktuelt.	Kommunen	Skolen eller historielaget eller Luvlie Nåamesjen Dajve
3	Synliggjøre kulturminner	jevnlig	Skjøtsel, slå, rydde kvist	Kommunen	Skolen eller historielaget eller Luvlie Nåamesjen Dajve
4	Styrke interesse og kunnskap om kulturminner	2020-2021	Lage en bok med fine bilder av kulturminner	Kommunen, kultur og næring	Ev. kjøpe tjenester, fotografering, lay-out mm
5	Kontrollregistrere området ved Vekterlia.	2021	Her er det gjort flere kulturminneregistreringer lang tid tilbake som ikke er lagt inn i Askeladden, bla	Initiativtaker Røyrvik kommune.	Trøndelag fylkeskommune.

⁶⁶ Se vedlegg xx oversikt over tilskuddsordninger

			interessante gjenstandsfunn, og visst nok spor fra både steinalder, bronsealder og jernalder. Flere samiske kulturminner er registrert i området.		
6	Dokumentere boplassen på Skogly	2020	Brødrene Sigfred, Ove og Peder Ludvik har mye kunnskap om bruken av hele området. En god dokumentasjon vil gi god kunnskap som gir overføringsverdi.	Gieleaarnie som intitativtaker	Saemien Sijte
7	Kartfeste og avgrense kulturminner som «steder det knytter seg tro og tradisjon til».	2022-2023	Vi bedre forvaltninga av denne type kulturminner. Øke forutsigbarheten. Gjelder bl.a hellige fjell og offersteder.	Sametinget. Kommunen som intitativtaker	Gieleaarnie/ lokalbefolkningen
8	Stedfeste og kartfeste stedet der leiren til den norske fallskjermavdelingen lå ved østre ende av Orvatnet.	2022	Dokumentere for å øke kunnskap om hendelsen.	Kommunen	Ungdomskolen?
9	Sammenstille bilder av boligfeltet i sentrum.	2021	Se på foto fra før bygging av boligfeltet, mens gruva fortsatt eide alle bygg, og etter at boligene ble privateid.	Historielaget?	Ungdomsskolen?
10	Foto fra Fagerneset, samt informasjon	2020-2024	Samle og kopiere bilder fra Fagerneset før oppdemminga. Dokumentere og intervju de som ble berørt.	Gieleaarnie som intitativtaker	Luvlie Nåamesjen Davje
11	Systematiske arkeologiske undersøkelser av området rundt Orvatnet	2023	Tidligere er østsiden av vatnet registrert, der det er gjort mange funn. Det er potensiale for funn rundt hele vatnet.	Gieleaarnie som intitativtaker	Sametinget og fylkeskommunen
12	Undersøke området der Gievrien (tromma) ble funnet	2022	Øke kunnskap om hele området. Behov for ytterligere undersøkelser ble vurdert i forbindelse med funnet av tromma.	Gieleaarnie som intitativtaker	Saemien Sijte, Sametinget
13	Dokumentere bostedet til båtbygger Lars Bendiksen	2021	Øke kunnskap om båtbyggervirksomheten og bruken av området.	Gieleaarnie som intitativtaker	Saemien Sijte, Sametinget

VEDLEGG 1 – TILSKUDDSORDNINGER FOR KULTURLANDSKAP OG -MINNER

SMIL – tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket

Formålet med tilskuddsordningen er å ivareta natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og å redusere forurensinga fra jordbruket. Tilskudd kan gis til bevaring av biologisk mangfold, gammel kulturmark, kulturminner eller kulturmiljø (inkl. verneverdige bygninger), eller tilrettelegging for tilgang og opplevelser i landskapet. For å kunne søke må du være berettiget produksjonstilskudd. I Rørvik er det søknadsfrist 1. desember hvert år. Søknaden sendes til kommunen som behandler og avgjør søknader om tilskudd og som utarbeider lokale tiltaksstrategier.

Mer informasjon om tilskuddsordninga finner du på fylkesmannens nettside:

<https://www.fylkesmannen.no/Trondelag/Landbruk-og-mat/Miljotiltak-i-jordbruket/SMIL/>

Miljøtilskudd til jordbruket i Nord-Trøndelag

Alle landbruksforetak kan søke tilskudd for å gjøre miljøtiltak på egen gård eller leiejord. Hvert fylke har et eget miljøprogram med et utvalg miljøtiltak du kan få tilskudd for å utføre. Tiltakene blir bestemt ut i fra hva Fylkesmannen ser på som de største miljøutfordringer i sitt fylke.

Regionalt miljøtilskudd skal fremme særskilte miljømål i jordbruket:

- redusere forurensning til vann og luft
- ivareta kulturlandskap og kulturminner
- tilrettelegge for friluftsliv
- ivareta biologisk mangfold

Formålet med miljøtilskuddet er å stimulere til driftsformer og driftstilpasninger som tar vare på og utvikler miljøverdiene i kulturlandskapet eller reduserer forurensing.

Søknadsfristen for de regionale miljøtilskuddene er 15. oktober, med unntak av Tilskudd til organisert beitebruk, der søknadsfristen er 1. november.

Mer informasjon om tilskuddsordninga finner du på fylkesmannens nettside:

<https://www.fylkesmannen.no/Trondelag/Landbruk-og-mat/Miljotiltak-i-jordbruket/Regionale-miljotilskudd/>

Norsk kulturminnefond

Kulturminnefondet er en statlig tilskuddsordning for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer. Tilskuddsordninga er rettet mot private eiere av verneverdige kulturminner og støtter alle type tiltak, som for eksempel, boplasser, bygninger, båter og fartøy, hageanlegg og kulturlandskap. Tilskudd gis ikke til freda kulturminner.

Søknader behandles fortløpende hele året.

Mer informasjon finner du på Kulturminnefondets nettside:

<https://kulturminnefondet.no/>

Stiftelsen UNI

Stiftelsen UNI er en allmenntilgjengelig stiftelse som skal støtte tiltak som verner mennesker og fortidsminner. Stiftelsen UNI støtter tiltak innen skadeverk og miljøvern, og gir blant annet også til brannsikring. Stiftelsen har løpende søknadsbehandling.

Mer informasjon:

<http://www.stiftelsen-uni.no/om.html>

Norsk kulturarv

Stiftelsen Norsk kulturarv bevilger tilskudd til kulturminnevern gjennom aksjonene «Ta et tak» og «Rydd et kulturminne». «Rydd et kulturminne» er en landsdekkende aksjon rettet mot barn og ungdom under 18 år. Den ble arrangert for første gang i 2000. I aksjonen kombineres praktisk arbeid med å lære om kulturarven som finnes i nærmiljøet.

Mer informasjon på nettsiden:

<http://kulturarv.no/>

Fortidsminneforeningen – Kulturminner for alle

Fortidsminneforeningen gir tilskudd til kulturminnevern. Målene for tilskuddsordningen er å bidra til at færre kulturminner går tapt, styrke og ivareta tradisjonelle håndverksteknikker og sikre kulturminner som er allment tilgjengelige.

Søknadsfrist er 1. mars.

Mer informasjon på nettsiden:

<https://www.fortidsminneforeningen.no/kulturminner-for-alle>

Sametingets tilskuddsordninger

Målet med tilskuddsordningen er å styrke kunnskapen om samisk tradisjon og historie samt grunnlaget for bevaring og vern av samiske kulturminner. Sametinget gir tilskudd til kulturminneregistreringer og til restaurerings- og sikringstiltak, til prosjekter som dokumenterer, formidler og forvalter kunnskapen om fortida og for framtida. Som del av kulturmiljøet og forvaltningsgrunnlaget inngår både materielle og immaterielle kulturminner.

Søknadsfrist er 15. februar.

Mer informasjon er å finne på Sametingets nettside:

<https://www.sametinget.no/Tilskudd-og-stipend/Tilskudd-til-samiske-kulturminner>

Riksantikvarens tilskuddsordninger.

Riksantikvaren har flere tilskuddsordninger der alle går til freda kulturminner.

Riksantikvarens tilskuddsordning for private eiere av freda bygninger forvaltes av fylkeskommunen. Tilskudd gis til større vedlikeholdsarbeid og til istandsetting av freda kulturminner. Søknadsfrist er 1. november. Søknaden sendes til fylkeskommunen.

Riksantikvaren har også tilskuddsordninger som går til skjøtsel av automatisk freda kulturminner og til fartøyvern. Også denne forvaltes av fylkeskommunen.

Informasjon om Riksantikvarens tilskuddsordninger ser du her:

<http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/Tilskot>

VEDLEGG 2 – LITTERATUR OG KILDER

Regionale og nasjonale føringer/planer/ veiledere:

Handlingsprogram for kulturminnepolitikk. Nord-Trøndelag fylkeskommune 2009

Verneplan for kulturmiljø. Nord-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Nord-Trøndelag 1995.

Riksantikvarens nettside med veiledning om kulturminneplaner.

<http://www.riksantikvaren.no/Prosjekter/Kulturminne-i-kommunen-KIK> (26.10.16)

Sametingets planveileder. Veileder for sikring av naturgrunnet for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv ved planlegging etter plan og bygningsloven (plandelen). Sametinget 2010.

NOU 2007:14 Samisk naturbruk og retts-situasjon fra Hedmark til Troms— Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget. Del 17 Forvaltningspraksis, rettsoppfatninger og løsningsmodeller i konflikter mellom bufehold og reindrift i områder sør for Finnmark 1938–1978.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2007-14/id584312/sec18>

ST. Meld. Nr. 16 (2004-2005) - Leve med kulturminner

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c6311a10138f40e590c81f3891c96a87/no/pdfs/stm200420050016000dddpdfs.pdf>

NOU 2002: Fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

<https://www.regjeringen.no/contentassets/974383179d6b4264bfe16f1f309f1742/no/pdfa/nou200220020001000dddpdfa.pdf>

Kulturminneplaner

Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Bærum 2010 – 2020. Bærum kommune 2009.

Avtrykk av Skien - Kommunedelplan for Kulturminnevern 2013 – 2014. Skien kommune 2013.

Kommunedelplan for kulturminne 2012 – 2020. Samnanger kommune 2013.

Kulturminner i Høylandet 2014 - 2025. Høylandet kommune 2014.

Vindafjord kommune. Kommunedelplan for kulturminne og miljø. Vindafjord kommune 2015.

Lokal kulturminneplan. Strategiplan 2016 -19 og Kulturminne i Høyanger, historisk bakgrunn til lokal kulturminneplan. Høyanger kommune 2016.

Kommunedelplan for kulturminner i Grong kommune. Grong kommune 2015.

Kulturminneplan for Steinkjer kommune 2014-2018. Steinkjer kommune 2014.

Leka kommune. Kommuneplanens arealdel. Vedtatt 2013.

Lokalhistorisk stoff

Nina Rørvik 1998. Rørvik kommune. Gårds- og grendehistorie bind I og II

Håkon Hermannstrand 2009. Rørvik kommune. Samene i Østre Namdal

Petter Vekterli og Ola Hjulstad 1978. Rørvik kommune. Rørvik kirke 1828-1978.

Ola Hjulstad 1981 Rørvik kommune. Vassdragsreguleringer 1940-1965.

Ola Hjulstad 1982. Rørvik kommune. Grong Gruber 1912-1982

Ola Hjulstad, Krigens dagbok 1940 – 1945. Rørvik kommune og Namsskogan kommune 1985

Rørvik historielag. Historiske streiftog i Rørvik og omegn

Jonar Thomasson 1998. Fotefar mot nord. Gåetie - sijjie, en tradisjonell samisk boplass : Rørvik bygdatun

Johkegaske 10 år, Bierna Bientie 1990 . Artikkel av Jonar Thomasson. Et lite historisk tilbakeblikk

<http://www.nb.no/nbsok/nb/6456a56585e4b12653cd5606ad2dd304?lang=no#0>

Fløtingsinnretninger langs Namsenvassdraget. Geir A. Grøtan. Namdalsmuseet

<http://namdalsmuseet.no/wp-content/uploads/2013/06/FI%C3%B8ttingsinnretninger-langs-Namsenvassdraget.pdf>

Kirsten Joveig Gartland 2003. Ferdsselsveger og folkeminner – mellom grensebygd og Namdalskyst.

Odd Ertsås 1962. Vassdragsregistreringer i forbindelse med Reguleringene i Øvre Namsen.

Bakken, Odd. Gamle Steinfjellveg i Namsskogan. Veiledning og formidling i natur. Semesteroppgave HiNT 2005/2006

<https://www.namsskogan.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=58&Fillid=11>

Anders Lyngstad mfl. 2007. Naturtypekartlegging i Rørvik kommune. NTNU, Rapport botanisk serie 2007-1: 43 s.

Vitenskapsmuseets samlinger. Gjenstandsfunn fra Rørvik

<http://www.unimus.no/arkeologi/#/listView?search=Røyrvik&county=Nord-Trøndelag&muni=Røyrvik&sortBy=artifact> (1.11. 2016)

Preben Rønne. Artikkel i SPOR nr 2 2008 Bronse fra øst.

https://www.ntnu.no/documents/10476/62052/spor_2008_2.pdf/f45fd9bf-2bbf-4a20-9b6b-eb258c1b7fbe

Njøs, Arnor; Nydyrking og grunnforbedring i Norge. Noen tall for belysning av utviklingen. Jordforsk rapport nr. 94/05

<http://www.bioforsk.no/ikbViewer/Content/39943/Nydyrking-og-grunnforbedring-i-Norge.pdf>

(nedlastet 2.11.16)

Avisartikler

Nrk Sápmi

<https://www.nrk.no/sapmi/avdekker-gamle-samiske-boplasser-1.6960416> (nedlastet 03.11.2016)

Nettsteder/ nettsøk

<http://arkeologi.blogspot.no/2006/02/samer-sr-for-hardangervidda.html> (nedlastet 08.11.2016)

Høyesterettsavgjørelser

Saken gjelder tvist om Essand og Riast/Hylling reinbeitedistrikter har beiterett for sine rein i privateide utmarksområder innenfor distriktsgrensene i Selbu kommune, Sør-Trøndelag.

<http://www.jus.uit.no/ansatte/somby/selbusak02NOR.htm> (nedlastet 08.11.2016)

Store norske leksikon, oppslagsord «Ananinokultur»

<https://snl.no/ananinokultur>

Store Norske leksikon, søkeord Bureising

<https://snl.no/bureising> (nedlastet 02.11.2016)

Registreringsrapporter av kulturminner i Røyrvik

Nyere tids kulturminner i Røyrvik kommune. Nord-Trøndelag fylkeskommune 1990. (SEFRAK-registreringene)

Registrering av utvalgte kulturlandskap i Nord-Trøndelag. Sluttrapport for «nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap» for Nord-Trøndelag fylke. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen 1996

Rapport om arkeologisk forprosjekt for registrering i Røyrvik kommune. Vitenskapsmuseet. Kristian Pettersen. 1975

Rapport. Registrering av samiske kulturminner i RØYRVIK sommeren 1982. Saemien Sijte V/ Sverre Fjellheim

Samiske kulturminner innen planområder for nasjonalpark: I Nord-Trøndelag, Nordland (Børgefjell) og Sør-Trøndelag (Roltdalen). Sverre Fjellheim. Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen 1998

Muntlige meddelelser og e-post

Johan Ole Vekterli, notat av 21.02.2017

Berit Ellen Gaino Jåma, e-post av 8.mai 2017

Jonar Thomasson, Samtaler og gjennomgang av utkast 4. mai 2017

Denne kulturminneplanen er skrevet av Anne Bjørg Evensen Svestad, som i perioden 2001 til 2013 jobbet først som Kultur- og museumsleder, og deretter som Avdelingsleder for kultur og samisk språk i Røyrvik kommune.

Utforming er gjort av Bjørnar Skjesol, Trøndelag fylkeskommune.